

Obče gospodarske zadače Slovanov.

Ni davno, kar je vabil avstrijski nemški-nacionalen list Nemce iz Velikonemčije, naj bi se preseljevali v Avstro-Ogersko, ter je dokazoval, da je tu prostora dovolj še za trinajst milijonov prebivalcev, ne da bi delali ti stisko ali napotja dosedanjim prebivalcem naše države. Opozoril je list, da se preseljujejo Nemci iz Velikonemčije v prevelikem številu v Ameriko; tam da se sicer zjedinjajo z rojaki, naposled da, če se tudi potujčijo, zlivajo se vendar le v germansko prasmo, katera prevladuje v Severni Ameriki. To, da je prav in lepo, ali vendar se preselivši soplemeniki preveč oddaljujejo od domovine, da se takó rekoč izgubljujejo za narodno stvar. V Avstro-Ogerski pa bi bili bliži drugih rojakov in utrjevali bi tu nemško kulturo proti vstoku. Naposled priporoča naj bi v pruskonemškem cesarstvu uvaževali ta nasvet in dosedanje preveliko preseljevanje v Ameriko zasuknili proti vstočnim deželam Evrope.

No, tega nasveta ni bilo niti dajati nemškim soplemenikom zunaj Avstro-Ogerske, ker oni se dejanski preseljujejo v zmislu tega nasveta.

Narodi balkanskih dežel potrjujejo, da se nemške naselbine množé med njimi jako naglo, in kakor je bolgarski list opomnil pred kratkim, vedó balkanski narodi da se Nemci ne naseljujejo samo med njimi, ampak še dalje proti vstoku, zlasti tudi v Mali Aziji. Kar se pa dostaje Avstro-Ogerske same, so se zlasti na Ogerskem v njegovem južnem delu nemške naselbine namnožile v jednem stoletju toliko, da zasedajo že po cele oddelke Banata in drugih sosednih krajev. V novejšem času je zraslo nekaj nemških naselbin v Bosni in Hercegovini, kjer sestavljajo že po cele občine s povoljno velikimi zemljišči, z lastnimi cerkvami in šolami.

Povdarjati ni treba posebe, da nemške naselbine težé dandanes ravno takó proti balkanskim in vstočnim deželam, kakor so se doslej množile v Ameriki. Znano pa je tudi, da zasedajo Nemci po cele kraje južne Rusije. Toda nočemo naštevati nemških in v obče ger-

manskih naselbin; kajti znano je, da germansko pleme se razširja po raznih celinah ali svetovih. Razširja se še intenzivneje in uspešnejše, nego se utrjujejo po raznih svetovih romanski narodi.

Slovani v obče se zanimajo bolj zato, kaj počenjajo Germani in Romani, nego sami zase in pred vsem, kaj bi bilo početi njim samim.

To, da se tujci naseljujejo po starih slovanskih zemljah, dokazuje prvič, da je na teh zemljah še prostora za pomnožepje prebivalstva, drugič, da je tu tudi uslovij ugodnih zato, ker drugače bi tujcev ne mikalo v slovanske zemlje. Z druge strani pa se kaže, da se preseljujejo tudi Slovani, in pogostoma ravno iz onih dežel in krajev, kamor se preseljujejo tujci, in kjer isti tujci napravljajo tla za pomnoženje lastne krvi, lastnega plemena. V tem morajo tičati vendar posebni vzroki. Tu nočemo poštrevati ne narodnih, ne narodnopolitiških vzrokov, ki naganjajo narode, da se križajo pri naseljevanju, da n. pr. zapuščajo Rusi rodovitna svoja tla, pa da se naseljujejo v azijskih krajih, kjer jim je zemljo še le preobdelavati in prirejati za evropske naselbine, v tem ko se na njih stara zemljišča naseljujejo tujci raznih plemen, sosebno pa nemške narodnosti.

Da se preseljujejo Slovani, zlasti pa zapadni Slovani, to ni njih plemenu, njih narodnostim na korist. Oni so redko, razmerno povsod redko naseljeni, in moči, ki se izseljujejo iz njih srede, so gledé na narodnost velika izguba. Ako se izseli Slovan v Ameriko, je to veliko neugodniše za slovansko narodnost, nego pa za germansko ali romansko, kedar se preselijo odlomki teh skupin v isto Ameriko. Kajti Amerika ima takó obilo romanskih in germanskih življev, da se v najneugodnišem slučaju romanski in germanski izseljenec zlije zopet v v germansko in romansko kri, če ne naravnost v odgovarjajočo narodnost romanskega plemena ali romanske skupine.

Roman in German delata pri naseljevanju zares prostor v rojstvenih deželah stiskanemu sokravnemu prebivalstvu; Slovan pa zapuša prostor, kjer ni bilo nobene stiske zastran prevelikega prebivalstva in oddaje svoj prostor običajno tujim življem, tujim naselbinam. To je vsekakor bistvena in velikanska razlika med preseljevanjem Germanov, Romanov in Slovanov.

Jeden glavnih za Slovence neugodnih vzrokov pri preseljevanju tiči v svojstvu narodnega gospodarstva. V tem ko razvijata Roman in German že od nekdanjega poleg kmetijstva tudi obrtnijo in trgovino, in sicer v povoljnem razmerju, je Slovan doslej jako pristranski, ker se bavi prek in prek in z večine samo s kmetijstvom. Kar stori gledé na obrtnijo in trgovino, ni zadostno, ne zadovoljuje potreb slovanskega plemena, ne zadovoljuje povsem niti potreb, ki jih ima slovanski kmet ali oratar. To nepovoljno nerazmerje je vladalo v slovanskem plemenu v prošlosti in v sedanjosti.

Iz tega pristranskega, jednostranskega občega gospodarstva med Slovani je mnogokaj umeti v dosedanjem razvitju slovanske zgodovine. Pred vsem je jasen razlog, zakaj je mikalo tujce, da so se naseljevali med Slovani, na slovanskih zemljah. Tujci so prihajali med Slovane, da so dopolnjevali one strani narodnega gospodarstva, katere je zanemarjal Slovan sam. Tujci so torej med Slovani ne morda kmetje, ampak pred vsem obrtniki in trgovci. Obrtnija in trgovina je tujce bogatila med Slovani; vsled tega je bilo možno, polagoma s takó pridobljenim bogastvom tujcem nakupovati tudi zemljišča iz slovanskih rók. Ko se je to zgodilo, je bilo možno utrjevati tudi tuje gospodarstvo in s tem tuje prebivalstvo med Slovani. Tako so se širile tuje naselbine med Slovani in v vrsti mnogih rodov zasedli so isti tujci po cele pokrajine, so zagospodarili med Slovani in konečno jih tudi tu pa tam izpodmaknili popolnoma. Naravna posledica vsega tega pa je tudi bila, da se je zasejevala tuja kultura sredi slovanskega prebivalstva. Saj že tuja obrt sama izpodmika začetke domače obrti, in če je domača obrt še toliko razvita in umetna, ne more zmagovati tuje obrti, ker ne zadoščuje domačim potrebam. Tako se domača umetnost izgublja s tem, da se izpodmika domača obrt.

Če tu torej tudi ne poštujemo zgodovinskih dejstev, da je tujec namenoma in pozitivno preganjal in izpodmikal slovansko kulturo, izpodmaknil je velik del te kulture celó mirnim potom, to pa vsled nedostatnega, jednostranskega narodnega gospodarstva.

Kakor so delovali taki činitelji neugodno v prošlosti med Slovani, jednako in v povečani meri delujejo isti zakoni, isti razlogi med istimi Slovani. Ugovor, da se tudi Slovani poprijemljejo v večji meri vseh oddelkov narodnega gospodarstva, tu ne velja; kajti brez lastne obrti in trgovine niso bili Slovani nikdar; kar jih je kljubu temu potlačilo, tiči v meri, v nedostatku do

male obrti in trgovine. Kaj pomaga domača obrt in trgovina na malem, v malem stilu, ako pa tuji obrtnik, tuji trgovec s kolikostjo blaga in kapitalom napravlja v svojem obližju monopol ter izpodmika malega ali redkega slovanskega obrtnika, rokodelca kupca in trgovca!

Kamorkoli se ozremo, tudi med Ruse, povsod so med Slovani jednake prikazni do današnjega dne. Od tod pa je posneti za Slovane prevažen postulat, da morajo oni razvijati poleg kmetijstva ali poljedelstva tudi obrtnijo in trgovino, odgovarjajočo vsakodobnim potrebam po kakovosti in ravno tako ter še posebej tudi po kolikosti. Samo takó vstvarijo gospodarske razmere med seboj, katere ne bodo mikale tujcev, da bi se naseljevali med njimi zaradi nedostatnega slovanskega gospodarstva in z namenom, da bi med njimi bogateli ter dosledno se množili po naselbinah in izpodmikali slovansko prebivalstvo, pa vstvarjali nato pokrajine popolnoma tujih narodnostij. Tuj kapital spravlja Slovane v zavisnost vsled nedostatnega gospodarstva slovanskega, tudi kjer se kapitalisti ne naseljujejo neposredno med Slovani.

Da torej Slovani popolnijo narodno gospodarstvo kvalitativno in še bolj kvantitativno, je jedna prvih gospodarskih zadev, katera, ako jo izvrše, zabrani, da se ne bo Slovanom treba izseljevati v tolikem številu, kakor doslej. Ker pa se tudi pri vsej dobri volji nemore razvijati samostalna obrtnija in trgovina naglo, kakor bi bilo želeti, bodo se Slovani še nadalje v najugodnišem slučaju še dalj časa izseljevali v tuje kraje. Za ta del bi bilo pa tudi Slovanom pomisliti, kako bi preseljevanje zasukali na ugodnišo stran. Naravno bi bilo vendar, da bi Slovan selil se med Slovane. To bi moral storiti, tudi ko bi ne znal nič drugega, nego orati in kopati. Kajti zemlja, kar je je Slovanom še ostalo, je poprek silno rodovitna, in na slovanskih tleh bi srečno razvito gospodarstvo in s tem srečno razvito socijalno življenje ne preredito samo še 10 in 20, ampak tudi sto in še sto milijonov prebivalstva. Da se torej Slovan izseljuje, krive so poleg tu pa tam neugodnih politiških razmer tudi socijalne razmere, pred vsem primitivno in prejednostransko ali popolnoma nerazvito obče gospodarstvo.

Ako kakemu plemenu ali pojedinemu narodu, potreba je Slovanom, da pospešujejo med seboj poleg kmetijstva tudi obrtnijo, veliko industrijo in vsake vrste malo in veliko trgovino. Obrtniki in rokodelci slovanske krvi naj, ako že sila kola lomi, pred vsem iščejo kruha med Slovani, in tu ga najdejo sebi in soplemenikom na srečo.

Zapadni Slovani so izobraženi tudi v gospodarstvu po zapadnem kroju; ali so vendar vsaj slovanske krvi, inako se priselijo med vstočne Slovane, kjer je prostora in plodovite zemlje še obilo, zanesejo sicer tudi oni med vstočne Slovane zapadno kulturo po svojem znanji. Ali

vendar je bolje, prvič da se Slovan naseli med Slovani, nego pa tujec, drugič, ker zapadni Slovan se utegne prej asimilovati pristni kulturi vstočnih Slovanov, nego pa tujec. Vstočen Slovan je sam zamudil preveč, da se že sam uklanja stilu zapadne obrti in trgovine, ako pa pride zapadni Slovan med vstočne Slovane, je vendar verjetniše, da bosta oba mislila, kakó bi gospodarski sistem prestrojila v soglasju z ostanki gospodarskih institucij vstočnega Slovanstva. Takó bi zapadni Slovan otrešel se zapadnega kroja, in vstočni Slovan bi rešil stari kraj ne samo v kmetijstvu, ampak tudi v obrti in se posebno v razmerju med kapitalom in delom. Vsekakor nastane veči dobiček za vstočno Slovanstvo, ako se preseli med nje zapadni Slovan, nego pa German ali Roman. In zapadni Slovan reši svojo narodnost ali svojo kri, v tem ko bi se prej ali slej popolnoma pogubil v ameriškimi naselbinah.

Takó nastajajo za Slovane v obče in zapadne Slovane v narodnogospodarskem pogledu dve glavni zadači: prva je, da razvijajo med seboj po razvitju potreb vse

glavne stroke obče ekonomije in se s pomočjo te obdrže na lastni prvotni zemlji, druga pa, da, ako in dokler sili nedostatek tega gospodarstva ali kak drug činitelj, da se mora Slovan izseljevati s prvotne zemlje, da se prese-ljuje med krvne brate med Slovane, ter da takó reši sebe in pomaga med brati doslej zamujeno gospodarstvo razvijati na vse strani. Prva zadača, da se Slovani ohranijo na prvotnih zemljah, je važniša, kajti, ako bi Slovani povsod začeli intenzivniše razvijati glavne stroke občega gospodarstva, ne bilo bi se jim treba preseljevati, potem pa bi tudi tujec ne posezal med nje in jih tako polagoma izpodmikal, kakor se je to godilo, od kar poznamo slovansko zgodovino. Vsekako je torej jasno, na katero stran se je Slovanom lotiti glavnega dela v gospodarskem pogledu, da jih ne prehitijo tujci in jim tudi mirnim potom z gospodarski bolj razvitim sistemom ne odvzame doslej ostale jim zemlje.

Ti postulati kot načela, so utrjeni na slovanski zgodovini ter so vredni, da se uvažujejo med slovanskimi narodi.

F. Podgornik.

Državno pravo v Avstriji.

Vprašanje, ali se izvrši češko koronanje ali ne, je zadnje tedne pokazalo, da imajo Madjari in liberalni Nemci različne pojme o državnem pravu v našem cesarstvu, kedar govoré o veljavi tega prava gledé na Nemce in Madjare, z druge strani pa gledé na Slovane, oziroma Čehe in Hrvate. Dosledno mišljenje pogodi kmalu, kakó je rešiti pravično to vprašanje; ali slovanski nasprotniki ribarijo lahko v motni vodi, zategadel, ker imamo v tostranski polovici z jedne strani ustavo, z druge strani pa stranke, ki zagovarjajo ali pa oprovačajo se posebno državno pravo češko, nekoliko ali uslovno (uveljavljeno) tudi pravo hrvaško. Stvar je važna pa tudi za stranke in narode, zlasti slovanske, ki se ne potegujejo za kako državno pravo, ker potem, kakor razumejo stvar, se pridružujejo dejanski ali vsaj simpatički narodom in strankam, za posebno državno pravo potegujočim se. Zato je silno poučna v tem pogledu razprava, ki jo je priobčil v obliki dopisa iz Prage „Parlamentär“ od 22. sept. t. l. Tudi v interesu in v pouk Slovencev je vreden ta v državnem duhu sestavljeni spis, da ga prevedemo v celoti čitateljem „Sl. Sveta“. Dopis se glasi doslovno:

„Diskusija v državnopravnem pogledu traja nadalje, in mi smo dolžni, da se je udeležimo, dasi nismo preverjeni o njenem praktičnem vspehu. Ali je v avstrijskem državnem pravu skupine dežel umeti kot državnopravne obstojnine, to se dá razsoditi jedino po zgodovini nastanka in razvitka Avstrije. Objektivno pojmljena, je bila in je ostala Avstrija, hišna moč našega najvišjega vladarskega doma, vedno dinastična država. Avstrijsko državno

pravo se opira na nasledstvene pogodbe med dinastijami. Pogodbeno pravo pa se je ukrepilo nekaj po volilnem pravu, nekaj pa po koronanju, katera poslednja akta sta se oba smatrala takisto kot pogodbene oblike svečane vrste. Ako se je tudi pozneje nadomeščala pogodbena volja, t. j. sprejemalo se molčé, kar se je poprej dogajalo izrecno, ni to čisto nič spremenilo na avstrijskem pravu kot pogodbenem pravu. Ravno kedar je šlo za globoke naredbe, je dobivalo pogodbeno pravo zopet polno veljavo, o čemur svedoči od deželnih zborov zahtevano odobrenje avstrijskega osnovnega zakona, pragmatske sankcije. Avstrijsko državno pravo pomenja po svojem zgodovinskem nastanku in razvitku razmerje najviše dinastije k državnopravnim skupinam, iz katerih se je polagoma sestavila Avstrija, in to razmerje ima za vsebino državno pravno ločitev ali ločeno mesto pojedinih deželskih skupin.

No, ne dá se tajiti, da po viharnih letih 1848—49, ko so dajale Avstriji mnogo opraviti ravno državno-pravne skupine, so čutili potrebo, avstrijsko državno pravo postaviti na moderno podstavo in odstraniti državno pravo deželskih skupin. Zaradi tega je bila diktatura potrebna. V resnici je mogel baron pl. Bach državno pravo deželskih skupin porušiti jedino s tem, da je vzel avtonomijo narodov v podstavo avstrijskega državnega prava in je organizoval narodne upravne pokrajine, najprej v vstočnem delu Avstrije, kjer se je bilo državno pravo pokvarilo v revolucijo. Vitez pl. Schmerling je bil poklican potem, nadaljevati na ustavni poti delo Bach-ove

diktature, pa se je pokazal preslabega, da bi se mogel ustaviti viharju državnopravnih strank. Državno pravo avstrijsko je zmagalo, in zmaga je za sedaj končala z državnopravno ločitvijo Ogerske in potem trojedine kraljevine. Samo dvajset let je bilo prešlo od leta 1868., in princip državnega prava deželskih skupin je zmago slavil.

Zopet dvajset let pozneje pride v razgovor isti princip v širšem okrogu. Potem ko je začelo državno pravo deželskih skupin delovati v velikem delu Avstrije, recimo takoj, v polovici države, ni bilo možno, z nivelovanjem deželskih skupin v naši državni polovici v ustavi, popolnoma zajeziti državno pravo. Liberalna stranka je zasedala seme, ko je pritrdila državnopravni ločitvi Ogerske, s Trojedino kraljevino vred. v tem ko so bile državno-pravne slovanske stranke doma, in so tako staro avstrijsko državno pravo zopet spravile v veljavo. Sankcioniranje zakonov je sledilo in sledi še vedno, kar je pomenljivo, od korone za kraljestva in dežele pod vestnim poštovanjem državnega prava dežel. Čitajmo samo uvod k že razglašenim in razglašajočim se zakonom, da se preverimo o vsebini živega avstrijskega državnega prava; za kraljestva in dežele veljavna ustava se odnaša na politiška in narodna prava državljanov, ni pa ničesar spremenila na državnem pravu dežel, o čemur dokazujejo obravnave, katere so se od leta 1867. ponovljeno vršile med vladami in državnopravnimi strankami Slovanov.

Iz teh razlogov je mogla vstopiti n. pr. češka delegacija v državni zbor, ne da bi bila odstopila od državnega prava deželskih skupin Češke, Moravske, Šlezke in Osviecim-Zatorja, katero državno pravo je obstojnina živega avstrijskega državnega prava. Od ponovitve državnega prava za Ogersko in Trojedino kraljevino ni moglo iti za našo delegacijo za kakó, temveč jedino za kedaj. Ura za državno pravo češke korone more biti le tedaj, ko spoznajo, da je ponovitev tega prava

akt v interesu najviše dinastije. Dvajset let od ponovitve državnega prava za Ogersko in Trojedino kraljevino je jednako dvema desetletjema 1848–68. Ako razglašala liberalna stranka, da hoče bojevati se proti državnemu pravu korone češke, naj bi bila pobijala in ne odobraval državnega prava korone ogerske. Kdor je rekel A, mora reči tudi B. Liberalna stranka je pripoznala avstrijsko državno pravo v državnem pravu deželske skupine za celo državno polovico, in bi ji bilo torej danes vsaj molčati, ko bi hotela češka delegacija državno pravo korone češke spraviti v razgovor. Ako bi nam odgovorila, da ni imela dovolj moči, zavirati državno pravo Ogerske, naj vé, da ne bo imela tudi to pot dovolj moči, da bi zabranila državno pravo korone Češke, ko bi pokazala najviša dinastija temu pravo naklonjenost. Staro avstrijsko državno pravo, pod čegar veljavo je postala Avstrija velika in mogočna, je nekoliko več vredna, nego liberalne doktrine, katere se vsak dan razpravljajo in posvečujejo hvalisanju francoske ljudovlade in njenega „prvega državljana“ Carnot-a.

V slučaju ponovitve državnega prava korone Češke ni treba se bati liberalni stranki za našega meščana in kmeta, katera da se neki izročita stanovoma plemstva in duhovenstva. Na Ogerskem se stanovi ne reaktivujejo in se, ako Bog hoče, tudi pri nas ne bodo reaktivovali. To liberalna stranka z lahko vestjo prepusti lahko nam; mi se tudi za liberalce ne brigamo, kakó se hočejo zveličati. Nemcem v deželah češke korone se ni treba bati za svojo bodočnost; kajti sveto rimsko cesarstvo nemškega naroda je že skrbelo zato, da imamo z Nemci skupno cerkev in pismo, skupno znanstvo, od katerih se ne more ločiti naš voditelj (dr. Rieger), po tem ko je po njegovih nazorih Praga na poti od Berolina na Dunaj, in je neki vsakemu Čehu znati nemški, ako hoče kaj pomeniti v zapadni civilizaciji.“

O kritiki dr. Mahniča.

I.

Nasprotniška razpravljanja o namišljenem propagovanju vstočnega razkola.

(Dalje.)

Kakor stvar razumemo mi, igra frivolno igro vsak, ki se predrzne dvomiti o dolžnosti vernikov, z nasprotniške strani zabeleženi kot pravo, dà kot absolutno pravo, držati se od Boga razodetega veronauka in po istem uravnati svoje življenje, oziroma ki se predrzne postavljati isto dolžnost kot tako, ki se da prenašati od vernikov na cerkev in škofo, in tako igro bi si imel najmanj dovoljevati kot čuvaj čisto katoliškega veronauka nastopajoči svečenik, zajedno doktor in profesor bogoslovja. Mi moramo take čudovitosti, izvirajoče jedino

iz strastnosti in površnosti našega častitega gospoda nasprotnika, samo obžalovati ter se obračamo torej k pojasnjenju one trditve, po kateri v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočena brošura se neki ne uklanja niti papežu, dà, nastopa nasproti njemu z grožnjo.

Skupna vsebina z nasprotniške strani napadene brošure, ako ne gledamo na nekaj kot veljavnih navedenih dejstev, snuje ali opira se na sveto pismo, na konciljarne sklepe, sosebnost pa na razsodbe in naredbe papežev: Gregorja velikega (pag. 30, 31 in 50), Leona II. pag. 23, Adrijana II. in Ivana VIII. (pag. 23 in 51), Pavla V. in Urbana VIII. (pag. 34), Benedikta XIV. (pag. 33, 34, 35 in 55), Pija VII. (pag. 34, 35) in Nj. Svetosti vladajočega papeža (24 in 52). Strani 33 do 39

brošure so malone do cela napolnjene s citati iz papeških naredeb, čemur se ni bilo izogniti zaradi tega, ker tendencija vse brošure je obrnena na to, da stopa ravno takó odločno proti posezanju škofovske okrožnice ne samo v področje državne oblasti, ampak še prav posebe v zadeve, katere so odtegnene diecezanskim škofom, ker so izrecno pridržane razsodbi rimskega apostolskega stola, kakor stopa istotako odločno proti nameri, v isti okrožnici razglašeni, proti nameri zaviranja na srečo od države prosto dane neposredne dotike vernikov z njih najvišim pastirjem, učiteljem in očetom.

Dà, brošura gre še dalje, varujoč imenitnost papeške avtoritete, ko na pag. 51—56 povdarja naravnost osodepolno skrivno delovanje latinizatorjev, posledice tega delovanja v cerkvenem razkolu XI. stoletja, kakor tudi v protestantizmu, ko zajedno biča do današnjega dne opažano vedenje latinizatorjev nasproti Apostolskemu rimskemu stolu, ko niso ti varčni s praznimi besedami in zagotavljanji, da bi se odlikovali v ulogi najgorečnejših zastopnikov papeške znamenitosti tam, kjer ji morejo jedino škodovati s svojo nepoklicano in okorno ingerencijo; kjer pa gre za ravnanje po papeških naredbah, katere se razglašajo proti latinizatorjem na korist nacionalnih obredov kot podstava narodnosti pripoznanih, ali kedar papeške naredbe v obče ne ugajajo latinizatorjem: tam in tedaj se isti latinizatorji ne pomišljajo popolnoma prezirati znamenitost cerkvenega poglavarja, kakor tudi njegovo neposredno pristojnost ali kompetencijo.

Kakó resnična da je ta karakteristika, kaže proti nam obrnjeni članek „Rimskega katolika“. Tudi v tem ne varči naš častiti gospod nasprotnik z besedami, da bi se kakor je bilo dokazano zgoraj, nad vse okorno pokazal kot pripadnik papeške avtoritete. dà, on jo tira takó daleč, da nas obdolžuje cesaropapizma in razširjanja vstočnega razkola in da nam očita, kakor da bi se mi ne uklanjali niti pred papežem. To ga nikakor ne zavira da bi papeški avtoriteti povsod, kjer ima ista dejanski dobiti veljavo, ne nasprotoval skrito, pa odločno. On, kakor smo videli ne pozna nikakih *causae maiores*, katere ima že v prvi instanci reševati Apostolski stol; on ne pozna nikakih zadev, ki so specijalno pridržane razsodbi istega Apostolskega stola; on poštevava v obče vsako neposredno dotiko višega poglavarja z njegovo čredo kot tako, ki bi nad vse nasprotovala duhu katoliške cerkve; po njegovem razumu naj bi sveti Oče ne poznal svojih otrok drugače, kakor po diecezanskih škofih, ki so neki ravno zaradi tega pri svojem pravu, ako, odstranjeni *Placetum regium* nadomeščujoč s *Placetum episcopale*, stalno zavirajo vsako neposredno dotiko členov cerkve z njih poglavarjem.

Ta poslužnost latinizatorjev, ki se dá označiti z besedami „*de verbis, quantum vis*“, nam je tuja in zoperna. V našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih spo-

ročena brošura ne poštevava avtoritete cerkvenega poglavarja s praznimi besedami, ampak s tem, da, povdarjajoč spolnjevanje papeških naredeb kot dolžnost vseh vernikov tudi s škofi vred, ugovarja posezanju diecezanskih škofov v rimskemu Apostolskemu stolu pridržane zadeve, kakor tudi od istih škofov namerjanemu zaviranju neposredne dotike svetega Očeta z njegovimi duhovnimi otroci, dà, brošura v obče spominja nepretržno na to, da je razum škofov tudi obči najviši pastir, čegar najvišjo, torej merodavno avtoriteto je priznavati ne samo teoretiški, ampak tudi praktiški. Brošura se uklanja dosledno pred papežem, ko se v zahvalo spominja papeškega lista „*Grande munus*“, kakor tudi postavljenja slovanskim apostolom posvečene kapele v Rimu in misli, da se more nadejati ravno od Nj. Svetosti vladajočega papeža reaktivovanja slovanskega cerkvenega obreda med Slovenci. Celó ono mesto brošure, kjer se poštevava slučaj, da bi se mogla odvrniti na to reaktivovanje obrnena želja Slovencev, še to mesto varuje nasproti škofovski okrožnici papeško avtoriteto; kajti ono se doslovno (pag. 36) glasi: „Ona (želja) se ve da utegne se tudi zavrniti, kar bi morali silno obžalovati v pogledu na posledice: ali k temu je zopet jedino in sicer izključno apostolski stol rimski pristojen.“ *)

In ravno navedeno mesto brošure izrablja naš častiti gospod nasprotnik takisto kot napad proti nam, kajti v stavku „kar bi morali silno obžalovati v pogledu na posledice“ ne vidi on nič manjšega, kot se ve da prazno žuganje z ruskim razkolom, torej z odpadom Slovencev od Rima. Nahaja se sicer na isti 36. strani brošure in sicer v neposredno na to sledečem odstavku, torej v sestavi tudi pojasnilo teh posledic, katere bi mogli zaželeli jedino latinizatorji, dà, katere bi mogli imeti s popolnim zadoščenjem kot viden vspeh svojih naporov; vsi pa, katerim je na sreči ohranjenje slovenskega naroda, kateremu grozi latinski živelj v njegovem obstanku, in s temi vsi pravi katoliki, katerim delajo preglavico odnošaji pri nas nevzdržno napredujočega latinskega življa od ustanovljenja italijanskega kraljestva k poglavarju katoliške cerkve, dà, celo nekatoliki, kolikor čutijo avstrijsko, torej perhoreskujejo okrepljenje Italije irredente v deželah avstrijskih, v katerih prebivajo od nekdanj Slovenci, vsi ti bi imeli po vsem vzrok obžalovati te posledice. Ali to nikakor ne zavira dr. Mahnič, da kakor po navadi popolnoma zamolčuje pojasnilo brošure, katero izključuje vsak dvom, ker sledi neposredno in stoji v stvarni zvezi, da zamolčuje to pojasnilo brošure, o kateri priznava, da jo je dobil in čital, da nam more namisliti žuganje z ruskim razkolom, katero pa da se ne bo spolnilo tako kmalu! — Tudi mi se hočemo

*) „Er (der Wunsch) kann freilich, was wir Angesichts der Folgen tief beklagen müssten, auch zurückgewiesen werden; dazu ist jedoch wieder nur und zwar ausschliesslich der apostolische Stuhl Roms competent.“

nadejati tega; kajti sedaj vsekakor močno, ali do cela katoliško gibanje med Slovenci spremeniti v nekatoliško gibanje bi se moglo posrečiti jedino boljše stvari vredni nadgorečnosti latinizatorjev, in ti utegnejo še potrpeti, da se ukrepi njih vpliv toliko, da bi mogli napraviti katoliški stvari nove poboje.

K 7. Glede na trditve, ki so neki prešinjene od nekatoliškega duha, in katere, kakor se izraža rad naš častiti gospod nasprotnik, bijejo z vsako svojo besedo ravno tako zgodovini, kakor najjasnejšim dejstvom v obraz, torej da so poštovati *do cela kakor robate laži*, nas je dr. Mahnič od primerjevanja od ruskih misijonov z razmerno majhnimi sredstvi med pagani doseženih uspehov z uspehi jednakega imena katoliških misijonov, razpolagajočimi z velikanskimi duševnimi in gmotnimi pomočki, od te zadače nas je oprostil dr. Mahnič s tem, da obeta o tem predmetu posebno obravnavo; mi pa se tu nočemo oddaljiti od večkrat navedenega članka „Rimskega katolika“. V naslednjem se torej omejimo na to, da dokažemo veljavnost namišljenih ostalih *robotih* brošurinih lažij, seosebno, da je stremljenje latinizatorjev,* v katoliški cerkvi latinski narodnosti in njenemu jeziku zagotoviti neomejeno gospodstvo in ravno zaradi tega, ravnati z nižo duhovščino in lajiki tako, kakor da bi ne spadali k cerkvi, da to stremljenje pravimo, a) ni zakrivilo samo odpada prebivalstva Nemčije, Rusije, Anglije, združenih držav Severne Amerike in veliko manjših držav, ki nikakor ne kažejo do današnjega, da bi se hoteli vrniti v naročje katoliške cerkve, ampak tudi, da isto stremljenje b) je krivo, da se širi odpad od katoliškega mišljenja in dosledno tudi bolestne ali žalostne prikazni, da je katoliška cerkev obvezana celo za svoj nadaljnji obstanek posvetni oblasti.

V brošuri, napadeni z nasprotniške strani, se trditev k a) na pag. 55 in 56 utemeljuje s tem, da na stotine milijonov duš znašajočih izgube katoliške cerkve, katere čisti veronauk je nenapaden, ni pripisovati Konstatinopoljskemu patriarhu Mihaelu (*Caerularius*), še manj pa tako imenovanim reformatorjem Luterju, Kalvinu in Cvingliju. Vsi ti nasprotniki katoliške cerkve bi se bili dali ob svojem času v stvareh veronauka lahko razorožiti, torej osamiti (izolovati); ali vsi ti so našli v nekaterih zunanostih cerkve, seosebno pa v vidnem stremljenju la-

* Z nasprotniške strani se rabi prav za prav namesto izraza „latinizatorji“ izraz „katoliška cerkev“. Ali z nasprotniške strani napadena brošura govori vedno o „cerkvi Kristovi“ ali o „katoliški cerkvi“, katera bi morala prenehati biti katoliška, ko bi se dala identifikovati z latinizatorji. Brošura poševa vrhu tega latinizatorje kot od najviše cerkvene avtoritete pripoznane in take škodljivce, katerim grozi z ostrogimi kaznimi, kot škodljivce katoliških interesov in dosledno kot skrivne, pa ravno zatogadel nevarne nasprotnike katoliške cerkve. Dr. Mahnič torej ni imel kratko nikar pravice, v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočeni brošuri namišljati od vsakega pravega katolika perhorskovanje identifikovanje katoliške cerkve z latinizatorji, kateri ne razumejo čistega nauka in njene vzvišene zadače.

tinizatorjev, v katoliški cerkvi stalno zasnovati (utemeljiti) gospodarstvo latinskih narodov nad vsemi drugimi narodi, v tem pa zavirati narodni razvoj poslednjih in torej tudi njih politiško zavisnost, našli so v tem trdna oporišča, da bi v veliki celoti potegnili seboj vse nelatinske narode, oziroma odtegnili od katoliške jednote in žal, da se je pokazal pri tem vpliv latinizatorjev dovolj krepak, da je zabranil pravočasno krnitev.

Mnenja, izvirajočega iz globokega pogleda v zgodovino, da je latinizatorje poštovati kot ono glavno zlo, katero zavira razširjenje katoliške cerkve in ji napravlja poboje, držal se je v ostalem, kakor razpravlja brošura pag. 52 in 53 že mnogoskušeni *Thomas a Jesu**, in na pag. 55 je kot pravo poudarjal papež Benedikt XIV v svoji encikliki od 26. julija 1755 „*Allatae sunt*“ (§ 19). Ta okrožnica obseza, kakor se naglašja na pag. 39 brošure, v § 48. zajedno mesto: *ut omnibus patefiat benevolentia, qua Sedes Apostolica catholicos orientales complectitur dum praecipit ut omnino serventur veteres ipsorum ritus . . . exoptans vehementer, ut diversae eorum nationes conserventur, non destruantur, omnesque (ut multa paucis complectamur), Catholici sint, non ut omnes latini fiant.*“ Ona je torej, kakor prejšnja, v brošuri pag. 33 navedena, od 24. decembra 1743 „*Demandatam coelitus*“ obrnena proti latinizatorjem, nahajajočim se v vrstah misijonarjev, katerim se žuga z najstrožimi kaznimi, ako bi se predrznili, dotikati se čistosti narodnih obredov, oziroma dovoljevati v njih spremembe ali celo priporočati spremembe.

To utemeljitev napadati ni naš častiti gospod nasprotnik niti poskusil, kar bi bilo pač primerno, da bi bil razkril namišljene zagrešbe proti zgodovini, kakor proti pripoznanim dejstvom, s kratka, nam očitane *debele laži*. On se obrača jedino proti stavku, da oni, ki so odpadli od katoliške cerkve, ne kažejo, da bi se hoteli povrniti v njeno zvezo, ko se kaže na vspehe katoličanstva, dosežene v tem stoletju v Angliji, in izreka zatrdno nado, da nekatoliški narodi mogočnih svetovnih držav (Anglije in severnoamerikanskih držav) se vrnejo že v bližnji prihodnosti v naročje katoliške cerkve in da se bodo klanjali nezmotni besedi rimskega papeža.

To so pač zlate nade, katerih želimo od vsega srca, da se izpolnijo, o katerih pa, žal, nam je dvomiti, ker ne moremo pripoznati soliditete podstavam, na katere se loti iste nade zidati naš častiti gospod nasprotnik. Nam ne neznani uspehi katoličanstva v Angliji in v združenih državah Severne Amerike se ne smejo precejnjevati, ker so nastali bistveno iz časnega duha našega stoletja ter so jedva večji, nego uspehi protestantizma in celo židovstva v katoliških državah. Pač pa ni vprašanja, da hierarhija v Angliji in v severnoamerikanskih državah zelo razširjene anglikanske visoke cerkve se je nasitila svoje osamljenosti, kar utegne vzbuditi mnogokako ilu-

* Thomas a Jesu opera omnia. Coloniae Agrippinae 1648.

zijo; ali ta hierarhija skuša, kar je pomenljivo in kakor brezdvombeno dokazuje pismo, katero je primas Anglije v imenu skupnega angleškega episkopata nedavno povodom praznovanja devetstoletnice pokristijanjenja Rusije poslal Kijevskemu metropolitu, ta hierarhija skuša pridružiti se ne katoliški, ampak grško-vstojni cerkvi.

Ako je torej dr. Mahnič prisiljen, zamolčati tako obče znana dejstva, da bi nade, katere morebiti goji, pokazal kot verjetne in da bi potem iste nade izrabljal kot dokazilo utegne ta njemu svojstveni umetni ali slepivni pomoček v čitateljih „Rimskega katolika“ po kakovosti njih individualne narave prozvati občudovanje, začudjenje ali pa pozabljenje tega, za kar gre pri tem. Da bi se pa našel čitatelj, kateremu bi mogel tak umeten pomoček imponovati toliko, da bi ga pošteval kot oprovržbo nam z nasprotniške strani namišljenih *debelih lažij*, bi mi dvomili, ker se nade nikdar ne morejo jemati za dokazilo, še ko bi bile bolje utemeljene, in bi ne bile omejene samo na angleški narod in Severno Ameriko, ter bi bile torej splošnejše, nego so one, katere se navajajo ž nasprotniške strani.

Konečno bo katoliška cerkev pač triumfovala, kajti za to nam daje poročstvo božja obete, da bo samo jedna čreda in jeden pastir. Ali od te dobe smo, kakor se kaže, še oddaljeni; kajti latinizatorji, kakor kaže ravno razgovorjeni članek „Rimskega katolika“, se še vedno jako gibljejo, in bi bil, da bi se napravili ti neškodljivi, potreben strog ukrep, s katerim bi bilo dolgo časa postopati neprizanesljivo. Kajti latinizatorji so, katerim kakor je bilo omenjeno zgoraj, ni pripisovati samo na stotine milijonov duš znašajoči odpada od katoličanstva, ampak tudi bojazen odpadlih pred zopetnim združenjem. Spominjali smo se zgoraj čudnega stremjenja anglikanske cerkve, katero je vsakakor nastalo jedino iz bojazni pred vplivom latinizatorjev, ki se po nesreči silijo celo naprej; hočemo pa, v namen strože karakteristike delovanja latinizatorjev tudi v prejšnjem času spominjati se njih počenjanja, katero se ne da kvalifikovati, in s katerim so znali zopetno združenje skupne vstojne cerkve zaprečiti v času, ko se je kazalo, da je bilo združenje že zagotovljeno.

Pri tem se ne bomo, da se izognemo vsakemu očitju in celó ugovoru, da kažejo včasih zgodovinopisci pristranstvo, držali zgodovine, ampak najavtentnišega vira, o katerem ni dvomiti nikomur, namreč razsodbe velikega papeža Inocencija III. od leta 1205, kateri počenjanje latinizatorjev, zlasti njih hlepenje, gospodovati, bogatiti se in dobrožitje gojiti do skrajnih mej razkošnosti, opisuje brez ovinkov takó, da ne potrebuje nikakor nikakega komentarja.

Njegov izrek se glasi: „*Vos, nullam in Graecos iurisdictionem aut potestatem habentes, a puritate voti vestri temere declinasse videmini, dum non contra Saracenos, sed contra christianos arma movistis, non intendentes*

ad recuperandam Hierusalem, sed Constantinopolim occupandam, terrenas opes coelestibus divitiis praefereudo. Illudque longe gravius reputatur, quod quidam nec religioni, nec aetati nec sexui pepercerunt, sed fornicationes ad ulteria et incestus in oculis hominum exerentes non solum maritatas et viduas sed etiam matronas et virgines Deo devotas exposuerunt searcitiis garsionum: nec imperiales suffecit divitias exhaustire, aut diripere spolia maiorum pariter et minorum, nisi ad ecclesiarum thesauros et, quod gravius est, ad ipsarum possessiones extenderitis manus vestras, tabulas argenteas de altaribus rapientes, violatisque sacrauiis, iconas, cruces et reliquias asportantes, ut Graecorum Ecclesia, quantumcunque persecutionibus affligitur, ad obedientiam S. Sedis redire contemnat, quae in Latinis nonnisi perdicionis exempla et opera tenebrarum aspexit et iam merito illos abhorreat plus, quam canes.*

S posebnim zavzetjem stopa nasproti naš čast. gosp. nasprotnik pod b) omenjenim trditvam v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure; kajti uvrščenje istih trditvev med *debele laži*, ki bijejo zgodovini in znanim dejstvom v obraz, mu ne zadoščuje, on meni, še vrhu tega, da je dolžen dati svojemu začudjenju izraz, kakó da more še izobražen človek dandanes govoriti o odpadu katoliškega mišljenja v obče in o njegovih posledicah? Dandanes, vsklika dr. Mahnič, ko smo z lastnimi očmi videli ponosno protestantsko Nemčijo vkloniti se rimskemu papežu; ko smo se prepričali lani, da ideja rimskega papeštva čim dalje bolj prešinja Evropo in vesoljni svet, in ko čutimo sami, kakó vsako leto prinese katoliški ideji novih zmag, kakó se je v zadnjih desetletjih pomladila katoliška cerkev, in s kakó ljubeznijo se oklepajo dandanes katoliški narodi rimske stolice.

Takošna je nasprotniška oprovržba tega oddelka naših namišljeno zgodovini in znanim dejstvom v obraz bijočih *debelih lažij*, kakor tudi naših, izobraženega človeka nedostojnih neprikladnostij ali absurdnostij, katere pa imajo to bistveno hibo, da misli naš č. g. nasprotnik imeti pravico, z jedne strani spoštovanje, katero takó rekoč neboté izkazujejo znamenitim osebnim lastnostim sedanjega naslednika Petrovega celó svobodo katoliške cerkve najbolj omenjujoči nekatoliki, brez drugega postavljati kot katoliški cerkvi dan tribut; z druge strani pa ima med katoliki pred očmi jedino od katoliške ideje oduševljene, torej papežu z večine pod osebnim sodstvom njih škofov uklanjajoče se stotisoče, ne omeni pa onih, stotine milijonov znašajočih katolikov, ki neposredno ali posredno odločilno vplivajo s svojim glasom na sestavo katoliški cerkvi, sosebno pa njenemu poglavarju nič manj, nego prijaznih legislativnih korporacij in vlad katoliških držav.

*) *Scriptores rerum austriacarum XII. Urkunden der älteren Handels- und Staatsgeschichte mit besonderer Beziehung auf Byzanz und die Levante I. Theil 814—1205. Wien 1856, pag. 561—565 Innoc. III. Epist. lib. VIII. ep. CXXXIV edit. Brequigny t. II. pag. 768.*

Dr. Mahnič, kakor se kaže, čuti sam popolno neveljavnost svojih razlogov; kajti neposredno za opovržbo navršuje (pag. 294) priznanje, da seveda ne manjka tudi krščenih brezvercev in odpadnikov, ne manjka držav, ki (katoliško) cerkev stiskajo, tolaži pa se z nado na katastrofo, katera da je dovolj, da popiha vojske, kakor prah s ceste, in da poruši moč posvetnih držav, v tem ko da je moč katoliške cerkve v ideji, katera se je mogla doslej ustavljati vsaki katastrofi, sedaj pa ko zopet vstaja zmagovito, in se ji udajajo narodi, da je močna dovolj, da ukroti Evropo, takó gotovo, kakor je gotova vsemogočnost njenega početnika. O tej prečudni nadi, izražene katero bi bili mi prisvajali pač kakemu anarhistu, nikakor pa ne svečeniku, govorili smo že na drugem mestu; zatorej menimo, da nam je tu samo ponavljati, da je sledilo doslej, kakor naravno, vsakemu porušenju državne oblasti zajedno zaviranje cerkvenega delovanja, da pa v ostalem ne dokazujejo nade ničesar, celó ako bi bile veliko bolj krščanske in utemeljene, nego so nade, katere goji naš častiti gospod nasprotnik.

Pri opovračanju nasprotniku očitanih debelih lažij in izobraženega človeka nedostojnih neprikladnostij se nedodastek razlogov ne dá nadomestiti z nadami, seosebno ako se spirajo te na razuzdano strast onih narodnih množic, katere je doslej ukrotila orožena moč držav, množic, katere vodijo vedno danagogi, in katere se dajo napotiti ravno tako lahko do vsklika „Hosanna“ kakor „Crucifige“, poleg tega v svoji premagujoči večini razodevajo ravno v najnovejšem času nasproti katoliški cerkvi po najmanj nad vse dvomljivo mišljenje, kakor je bilo zgorej dokazano, s pomočjo sestav legislativnih korporacij in vlad v katoliških deželah. Poleg tega nam je neumevno, kakó ravno med Slovenci bivajoč rojen Slovenec, kateri kljubu temu očitno nastopa kot latinizator nasproti povsod veleuvaženemu nacionalnemu interesu, kako ima tak Slovenec pogum, stavljati nade na propadenje državne oblasti in na razuzdane strasti narodnih množic, ne da bi pomislil, kaka osoda bi ga morala zadeti v takem slučaju, ki se na srečo jedva pripeti.

Ako možno še neumevniše bi nam bilo povečano, da ne rečemo, do komičnega sezajoče zavzetje, s katerim nastopa naš častiti gospod nasprotnik ravno proti k b) navedenim mestom v našem „Slovanskem Svetu“ sporočene brošure, ako bi ne vedeli, da latinizatorje vodi po navadi slepa strast, in da ugaja istim prikladna, zajedno njih namene pospešujoča površnost. Našemu učnemu gospodu nasprotniku, ki, kakor se kaže, je samo površno čital škofovsko okrožnico, katero se je lotil zagovarjati, in brošuro, katero je imel za vredno opovračanja, se je namreč pripetila nezgoda, da je pritoževanje o odpadu od katoliškega mišljenja, katero se bolj ali manj vrši v vseh krogih, in tožbo, da je katoliški cerkvi neskončno mnogo trpeti v katoliških in nekatoliških državah, torej da jo preganjajo v obče, kakor tudi očitno

priznanje, da, ako je v Avstriji še katoliška cerkev, imamo se za to zahvaliti po Bogu jedino domu Habsburškemu (torej posvetni moči), pripetila se je, pravimo, dr. Mahniču nesreča, da to pritoževanje, to tožbo in to priznanje očita brošuri, katero se je lotil opovračati, oziroma „Slovanskemu Svetu“, v tem ko je bilo posneto iz škofovske okrožnice, katera se je skušala zagovarjati z nasprotniške strani.

Ako bi se bil dr. Mahnič, če že ni imel časa, pazno prečitati škofovsko okrožnico, katero je bilo zagovarjati, bavit*) vsaj z vsebino brošure, katero je bilo opovreči: bi ne bili mi potisnjeni v prečudno vlogo, nastopati kot zagovorniki onega dela škofovske okrožnice, kateri del se opira z jedne strani na priznana dejstva in celó na papeške alokucije,**) z druge strani pa na avstrijsko***) zgodovino. *Sebi pa bi bil naš častiti gospod nasprotnik prihranil jedva kedaj se pripetiešo blamažo, da je trditve in izraze, ki se rabijo v okrožnici, katero se je lotil posebe zagovarjati, namreč v okrožnici episkopata goriške cerkvene pokrajine, ožigosal kot znake nekatoliškega mišljenja, kot zgodovini in pripoznanim dejstvom z vsako njih besedo v obraz bijoče debele laži, da kot izobraženega človeka nedostojne neprikladnosti ali absurdnosti!!*

Na kak način so se naši visokospoštovani škofje zahvalili ali se mislijo še zahvaliti za takošno zagovarjanje vsebine svoje okrožnice pri našem častitem gospodu nasprotniku, zajedno izključno privilegovanemu čuvaju čistosti katoliškega veronauka, tega ne vemo, torej tudi ne moremo sporočiti našim čitateljem, naj bi se še toliko zanimali tudi zato. Zatorej prejdemo v bodoče k II. delu tega odseka.

* * *

*) Dotični odstavek, s katerim pričinja brošura pag. 48, je namreč jako jasen in razločen, kajti on se glasi:

„Und sonderbar! — in demselben Rundschreiben, welches eine soartige Erniedrigung nicht nur der katholischen Laien, sondern auch des Priesterstandes; eine solche Enunciation über das Wesen der katholischen Kirche; eine so entschiedene Stellungnahme gegen jede selbst die berechtigste Regung des Gefühles der Nationalität und Verwandtschaft überhaupt in sich fasst: wird zugleich der sich in allen Kreisen mehr minder vollziehende Abfall von katholischer Gesinnung beklagt und darüber geklagt, dass die katholische Kirche sowohl in katholischen als unkatholischen Staaten unendlich viel zu leiden habe, also allgemein verfolgt werde; überdies unumwunden eingestanden, „Das wenn es in Oesterreich noch eine katholische Kirche gibt, wir dieses nach Gott nur den edlen Herrschern aus dem Hause Habsburg (also der weltlichen Macht) zu danken hatten.“ Ueber den causalen Nexus jedoch, der zwischen der Enunciation des Rundschreibens, welches wohl nicht vereinzelt dasteht, und dem sich leider vollziehenden Abfall von katholischer Gesinnung, der die Leiden der katholischen Kirche entquillen, scheint demungeachtet Niemand — ernstlich nachzudenken.“

**) Zadnja, katero je bila držana jedva pred nekoliko tedni, je seosebno karakteristična.

***) Malone celo naše cesarstvo, ne izvzemši dežele, v katerih bivajo Slovenci, so bile začetkom XVII. stoletja protestantske, in zasluženje zopetnega postavljenja katoliške cerkve pristaje po Bogu v resnici vladarjem avstrijskim.

Ignacij.

Slika iz zapadne Prusije. Iz poljščine preložil —kl—.

(Dalje in konec.)

Sestra ji je začela očitati:

„Andrejeva, ali imate Bogá v srcu, da morete takó mučiti gospoda? Mari ne veste, da so bolni? In naj vam umró, kdó vam bo potem delil svete zakramente? Oj, bodo vam, bodo! Ali se ne spominjate Jontka krčmarja iz Široke Volje? Čel je za duhovnikom, čel in tri dneve ni mogel skončati. Morali so mu pripeljati duhovnika iz Ociržina. Jontek že ni mogel več govoriti, ko je prišel duhovnik. Duhovnik ga je poblagoslovil in podelil mu sveto poslednje olje. Bog se ga je usmilil in poklical njegovo dušo v očiščilišče (vice).“

Zgovornost dekanove sestre znala je Andrejevo prepričati. Jontek imel je ob času „kulturkampfa“, ko je bila medijanska župnija brez pastirja, najeto krčmo v Širokej Volji. V krčmi so ostajali tihotapci, in v njih nočnih pohodih stal je Jontek na čelu dokaj številni tolpi tihotapcev ter poznal se dobro z vsemi konjskimi tatovi na ónej strani meje. Govorili so, da je mnogokaka kaplja človeške krvi omadeževala njegove roké. Zgodovino njegove smrti pripovedovali so si ljudje na več milj n-akrog. Nekoliko kmetov, čijih lóke niso ležale baš preda- leč od krčme v Široki Volji, prisegalo je celó, da so videli, kakó je ob času smrti Jonteka po noči zlodej na črnem konju begal (lovil) okolo krčme, in še le potem, ko je duhovnik odmolil odvezo, je jezdec zginil, slišal se ropot in žvepleni smrad razširjal se v ozračju. Andrejeva se je prekrizala, ko se je spomnila na Jonteka.

„Istinito“, mislila je, nemara je vendar-le greh duhovnika takó mučiti?“

Pobesila je roké in némo zrla pred se. V duši postalo ji je neskončno pusto in žalostno; čustvo neizmérne nezgode, neizmernega osamočenja zaglušilo je v njej vse druge misli. „Torej tudi tukaj nobene náde, nobene pomoči ni?“

„O žalostna Mati božja, pomagaj ti meni, revni siroti v mojem trpljenju!“ zaklicala je jokajoč in dvignila roki k nebesom kakor k molitvi. In zdelo se ji je, kakor bi iz oblakov, razpenjajočih se nad njo, zablišnil smeh solzeče se Marije, in znovič je slišala oni tajni šepet v svoji duši: „Glej na moje bolečine, Andrejeva, in uči se trpeti!“

Duhovnikova sestra vzela je Andrejevo in Ignaca seboj v kuhinjo, pripravila jima kave, narezala nekoliko grizljejev kruha in postavila pred nju. Ignac se je z veseljem lotil jedí. Andrejevo pa je stiskalo pri vsakem požirku nekaj za grlo. Kavó je izpila, a kruha se ni dotaknila, toda kar ga je ostalo, spravila je skupaj in zavila v robec za Ignaca. Do duhovnika in sestre imela je vendar nekako skrito žalost. Jedva se je znala premagati,

da se njima je zahvalila pri odhodu. Domu gredé je težko vzdihovala. Delo ji ves dan ni šlo od rok, razgovor z ljudmi jo je mučil. Najrajša bi se bila zaprla v čumnato, da bi se izjokala do sitega. Drugega dné bilo ji je nekoliko laže, toda nekako tiha, bridka žalost ostala ji je odslej nerazložljiva tovarišica. Čutila je sedaj prvokrat vso težo svojega vdovstva. Ako bi bil še živel njeni ranjki Andrej, on bi si bil nemara poprej domislil nečesa v varstvo Ignacija. Toda njej, vdovi, kje je bilo najti razsodnosti v glavi za to?

Tako je prešlo nekoliko tednov. Andrejeva jela se je konečno pomirjati, začela je verjeti, da so pozabili na Ignacija, da so nemara odstopili od namere, izgnati ga iz dežele. Iz tega neba nadej, sunil jo je v peklo obupa nazaj poziv, naj bi se nemudoma predstavila amtmanu. Prepustivši Ignacija v varstvu Blažejeve, napotila se je sama v amtmanovo bivališče. Gospod amtman jo je vljudno sprejel. Poprašajoč po Ignaciju, ji je naznanil, da po doseženih informacijah iz aktov civilnega urada, spisanih v času Elizabetine poroke, moči je razbrati, da je njen mož, Jakob Čmonik, pohajal iz mesta X., ***skega okraja in da je na zahtevo pruske vlade uže dospel njegov krstni list, torej je sin njegov, vnuk Andrejeve, Ignacij Čmonik, brezdvomno ruski podložnik, kateri mora po postavi v . . . prognanstvo.

Andrejevi se je stemnilo v očéh. Iz besed gospoda amtmana razumela je samo to, da ima Ignacij biti izgnan, in znovič se je spustila v neutolažni plač. Gospod amtman imel je dobro srcé. Pred nekolikimi meseci izgubil je sam zlatovlasega fantiča z rudečim ličicem in modrimi očmi — jedino dete svoje. Pri spominu na svojega Valthera padla mu je debela solza na goste brke; znal je iz skušnje, kakošna je ta roditeljska bolečina. Začel je torej Andrejevo tolažiti, konečno ji je celó obečal, da napiše sam prošnjo do ministra, naj bi Ignacija osvobodil pred prognanstvom. Minister, to je bilo nekaj, česar Andrejeva ni razumela. Po njenih nazorih bil je največji vladar kralj, ki prebiva v Berlinu, in za njim gospod landrat (deželni svetnik), ki je prebival v okraju in za njim pride uže gospod amtman, ki prebiva v Neprušicah. Ali moralo je to biti nekaj velikega, ker mu je celó gospod amtman hotel pisati, in ako kdo, ta ji gotovo more pomagati. In da ji bo pomagal, ako mu le gospod amtman piše, o tem nikakor ni dvomila. Stisnila je torej gospoda amtmana za kolena in šla pomirjena domú.

Gospod amtman je obljubo tudi izpolnil. Napisal je v Berlin obširno poročilo, predočil v njem posebnosti te zadeve, ter dodal na koncu, da obziri človekoljubja

govoré proti prognanstvu deteta, katero je sirota, in čegar naravna varuhinja je njegova babica Neža Banasiak. Na odgovor ni bilo treba dolgo čakati. Pismo, prevideno s kolekom in pečatom obsegalo je strogo karo za neformalnost, ki se je provzročila s tem, da so se prezrle posredovalne instancije (stopinje sodišča); dalje je sledil kategoriški návod, da se od dotične naredbe ne smé niti za pičico odstopiti; konečno bil je gospod amtman še kaznovan vsled prestopka, da si je dovolil kraljevemu ministerstvu podati svoje pomisleke in napotljeje, in da bi se ne zgodilo kaj takega v bodoče, je obsojen k platežu globe v tamošnjo „redno“ blagajnico v znesku 100 mark.

Gospod amtman vrgel je pismo po mizi, zamomljal nekaj o „miserable Bureauweisheit“, kazen plačal, ne rekši ni besede, toda Andrejeve ni zapustil. Poklical jo je znovič k sebi, povedal ji, kakó je stvar in ob jednom dodal, da ob kratkem obišče zamejne okraje, da bi se o stanju progonstev osebno prepričal, gospod vladni sovetnik B., sodnik v prognanstvenih zadevah, ki pride tega in tega dné v okrajno mesto, da Andrejeva stori najboljše, ako se napoti s svojo prošnjo k njemu, češ, nemara, da ji pomore še on. Andrejeva, prišedši domú, napisala si je dan prihoda vladnega sovetnika, na vrata pod velikimi G. M. B., ki so tamkaj ostale še od prejšnjega leta.

Naznačenega dné bežal je proti jutru spanec od nje. Še pred solničnim vzhodom je vstala ter šla ven po prstih, da bi ne zbudila Ignacija. Jutro bilo je po zimsko megleno, veter je pometal ostalo uvenelo listje; in Burek je ležal sključen v svojem pesjaku, drgetoč od mraza. Takošno vreme imeli so tedaj, ko so pokopavali Elizabeto. Spomin na Elizabeto jo je močno razžalostil. Vrnila se je v sobo, zapalila ogenj in vsedši se pred ognjiščem, vprla v praskajoči ogenj svoj oslepeli pogled . . .

Ignac se je sprebudil. Andrejeva je še prisrčnejše nego drugekrat pokrila ga s poljubci, nahranila, oblekla in pospremila k Blažejevi, njegovi krstni kumici. Tudi sama izvelkla je iz škrinje najlepšo janko, zavezala si na glavo bledorožnato volneno pečo, ki jo je kupila na zadnjem somnju in kaj urno napotila se v mesto. Prišla je tjekaj dosti zgodja. Žid Aron, faktor slivniškega gospoda, imenoval ji je hôtel, v katerem nastanil se je gospod državni sovetnik. Šla je v hôtel. Tukaj so ji povedali, da je gospod državni sovetnik ravnokar odšel v rotovž. Andrejeva se je napotila proti rotovžu. Uradne pisarne bile so v gornjem nadstropju. S trepetajočim srcem stopila je v dolgi, na pol temni hodnik ter obstala pred vrati. Srcé ji je močno utripalo; prsno ogrodje postalo je také naglo preozko; sapa ji je zaostajala, nogé se pod njo tresle in pot ji stopal na čelo. Gospoda deželnega sovetnika je še le jedenkrat videla v življenju, tedaj ko je prišel škof v Medijanovo birmovat. Bil je pri gospodu dekanu na obedu, z nojevimi peresom in v pre-

obilno, skoro opremanem manduru, z mečem na strani. Krepak gospod, leskeč se v zlatu kakor svetnik na oltarju. In sedaj imela je govoriti z gospodom, ki je bil še stareji od gospoda deželnega sovetnika. Kakó bo mogla ona, revna vdova, ž njim govoriti? Strah jo je bilo, ko je premišljevala o tem. V izbi je nekdo hodil z velikimi koraki. Očevdno moral je biti močno razburjen, kajti Andrejeva slišala ga je tedaj pak tedaj jezno zakričati . . .

V Andrejevi je srcé umiralo, ni smela pritisniti kljuke. Toda tû je šlo za Ignaca; ojačila se je torej, odprla duri in stopila v sobo.

V sobi ni bilo ni gospoda landrata, niti gospoda sovetnika, ampak sam okrajni tajnik in pri stranskih mizah dva pisarja. Gospod tajnik bil je rojen v okolici Lasina, sin poljskega kmeta Jarneja Šimonka. Odpravljen zgodja na gimnazijo v Grudziadu in obkoljen s čisto nemškim življem, jel se je zgodja sramovati svojega poljskega národa. Ko je odrastel, začel je ošabno gledati na očeta in mater za to, ker sta govorila zgolj poljski jezik, kateri, kakor je rekel, bil je samo jezik „pöbla“, ljudij brezi vsake „bildunge“. Na gimnaziji se je osnovala tajna zvéza dijakov viših razredov. Šimonek bil je kaj vnet njega članek (ud), uživajoč med svojimi sóvrstniki dokaj spoštovanja, kajti imel je močno glavo ter zmogel izpiti na jeden večer do trideset vrčev piva. Na nesrečo so šolske vlade za to tajno društvo zvedele, in udje njegovi bili so z gimnazija izbaceni. Oče o svojem spačenem sinu ni hotel nič slišati, in Šimonek moral si je sam poiskati kruha. Nizko svojo službo nastopil je pri sodišči, a potem, ko je odslužil vojaščino, prišel je k administraciji (upraviteljstvu). Postavši malomaren k národnosti, ni brigal se več, kakor je to v tem kraju zapadne Prusije brez izjeme navadno, tudi za véro. Naredbam katoliške cerkve jel se je posmehovati s tem, da se je oženil z evangeličanko, otroke svoje dal je odgojevati po evangelijsko, in tudi sam je na večé národne praznike zahajal v evangelijsko cerkev. Bil je ud vseh „vereinov“, a v „krigervereinu“ postal je celé starišina in začel se pisati odslej Schiemonneck . . . Pri gospodu „regierungsprezidentu“ bil je kot najbolje zapisan in stal le nekoliko pod deželnim sovetnikom, kateremu so očitali, da je v prognanstvenih zadevah opešal — ali tudi poleg njega. Bil je on tisti, ki je skupno z žandarjem Fritzgom zavohal Ignacija.

Gospod tajnik bil je danes v strašnem humorju. Prejel je ravnokar od načelnika ***skega okraja pismo . . . v katerem načelnik, navajajoč položaj otroka, prosi za možnost, naj bi v deželi ostal, kjer mu ne dostaje ni hrane niti potrebnega varstva . . .

Andrejeva je vstopila in obstala pokorno pri vratih. Gospod Schiemonneck se je ustavil, pogledal na njo s svojimi rujavimi, zelenkastimi očmi, v katerih se je opažala zloba in sovraštvo; mraz jo je spreletel, zdelo se ji je, da ji srcé zaostaje v prsih, da besedice ni

mogla spregovoriti. Gospod Schiemonnek govoril je kaj dobro poljski, toda poljska beseda mu ni prišla črez jezik, zlasti ne v službi. Zavraščal je torej pikro nanjo: „Was will sie?“ in obrnivši se k jednemu od pisarjev, ponovil: „Fragen Sie mal das Frauenzimmer, was es haben will?“ Pisar ponovil je vprašanje po poljski:

„Kaj hočete — žena?“

„A prišla sem prositi milosti veleslavnega sodnika,“ rekla je Andrejeva, nizko se priklanjajoč; „jaz sem namreč Neža Banosiak, vdova po Andreju Banosiaku, ki je bil kočijaž v Slivnici in je, prevzdignivši se pri senu, umrl pred petimi leti . . .“

Gospod Schiemonneck postal je nestrpen.

„Lassen Sie das verrückte Frauenzimmer nicht so lange reden, und fragen Sie es noch einmal kurz, was es haben will“, pretrgal je jezno Andrejevi jedva začeti govor.

„Ali to nas ne briga“, rekel je znovič pisar; „vi imate le kratko povedati, po kaj ste prišli?“

„Prišla sem prosit milosti veleslavnega sodnika,“ rekla je Andrejeva, znovič se priklanjajoč k tlem; „sem vdova Banasiak in prišla sem prositi za mojega vnuka.“

„Und wer ist ihr Enkel?“ povprašal je gospod Schiemonneck.

„Moj vnuk je Ignac . . . Ignacij Čmonik, sin moje hčerke Elizabete . . .“

Gospod Schiemonneck ji ni dal dogovoriti. Ime Čmonik vzbudilo je v njegovi duši neblage spomine. Oči njegove so se škodoželjno zažarele. S kričem: „Raus mit diesem verdammten polnischen Vieh!“ in penéč se od jeze, skočil je k Andrejevi, prijel jo za rame in zasedivši vanje svoje prste ter odprši duri, začel jo vlačiti. Andrejeva je od strahú skoro znorela, upirajoč blede oči v besnega g. Schiemonnecka, pa začela grozno plakati. Glas gospoda Schiemonnecka, tresoč se od razburjenosti in stokanje Andrejeve, razlegal se je po celi hiši; pisarji v sosednih sobanah so prestali pisati, nastavili so ušesa in tovariši gospoda Schiemonnecka, drugega okrajnega tajnika, ki je uradoval v pisarni na nasprotni strani hodnika, je že kar vleklo nekaj, da bi šli in se prepričali, kaj se tú godí. Ali kaj? gospod svetnik bi utegnil priti vsak hip, torej ni bilo moči iti pogledat.

Glas gospoda Schiemonnecka doletel je tudi do sobane, kjer je gospod svetnik z gospodom landratom bil na konferenciji. Obá sta prihitela vên na hodnik pogledat, kaj se tú godí? Opazivši ju, spustil je gospod Schiemonneck Andrejevo in se zravnaval po koncu. Andrejeva pa ni prestala plakati. Gospod svetnik bil je še mlad človek, imajoč okolo petintrideset let. Mil in gladek v zasebnem občevanju, bil je v službi strah svojih podložnih. Poleg črk zakona, poznal je le še jednega Bogá nad seboj, vladarja nebes in zemlje, t. j. pot življenja (karijero). Temu bogu na čast in hvalo izmetal je čisto prostor svojega srca od vsega tega, kar zadeva človeška

čustva: usmiljenje, ljubezen, žalost in gnjev, ter postavil na njem žrtvenik. Na tem oltarju zapalil je neugasni ogenj, in ako bi bil bog njegov zahteval od njega žrtve, kakoršno je terjal Jehova od Abrahama, pa bi mu bil gospod svetnik brez premisleka žrtvoval ne samó sina, marveč tudi ženo in brata, mater in očeta. Bog mu je to njegovo gorečnost v službi tudi očevidno blagoslovil. Gospod svetnik bil je še mlad prisednik, in uže ga je gospod vladni predsednik rabil za posebne opravke. V sedemindvajsetem letu postal je deželni in po skončanju tridesetega leta državni svetnik . . . V prognanstvenih zadevah razvijal je toliko bistroumja in enerzije, da se je temu kar čudil g. vladni predsednik. Prilika za takošno delavnost bila je tukaj, in té prilike poslužil se je gospod vladni svetnik z vsem zapalom svoje „koperneče“ dnše. Uradne spise prognancev znal je malone na pamet in nič ni ušlo njegovemu bistremu očesu.

Andrejeva, opazivša gospoda landrata (deželnega svetnika) z nekim drugim gospodom, o katerem ji še na misel ni prišlo, da bi moral biti viši nad gospodom landratom, je pokleknila na pragu ter sklenila roké kakor k molitvi.

„Najslavnejši landrat!“ je zaklicala jecljaje, „rešite me, oh rešite me od mojih muk!“

Gospod deželni svetnik bil je uže priletel človek, blag in še krepak. Znal je poljski in v teku svoje tridesetletne službe vzrastel je nekako s svojim okrajem, poznal v njem malone vsakega človeka. Z naredbami prognanstva se ni mogel spoprijazniti nikdar; kjer je le mogel, polajševal je žalostno osodo izgnancev, podaljševal jim pravico bivanja in sam priporočal krajnemu pomožnemu društvu óne nesrečnike, katerim bila je pomoč njegova potrebna. Poznal je Ignacijevó zadevo in kaj rad bi mu bil pomagal. Toda bil je brez moči . . . Govorili so, da je uže prestar, da ni več za novejšo rabo, pa so mu dodali v pomoč mladega prisednika in dné 1. aprila prihodnjega leta imel bi stopiti v pokoj. Skomizgnil je torej z ramami in pokazal z očmi na zraven sebe stoječega vladnega svetnika. Andrejeva je ta nemi znak razumela in vrgla se s svojo prošnjo k njemu. Plazeča se po kolenih, prišla ga je za nogi in začela plakajoč jecljati svojo prošnjo. Gospod vladni svetnik bil je bolj začudjen nego ganjen nad tem prizorom. Vprašal je tedaj navzoče:

„Was will sie haben?“

Gospod Schiemonneck je pojasnil, da pros. milosti za svojega vnuka, Ignacija Čmonika.

„Tschmonik? Tschmonik?“ ponavljal je gospod vladni svetnik, otirajoč si čelo, kakor bi se hotel posiloma vspomniti nečesa. — „Ach, so, Tschmonik! Nein, das geht nicht, das geht wirklich nicht . . . Sagen Sie's ihr doch, dass das nicht geht.“

Zadeva Ignacija bila je glasna v uradniških krogih, zlasti vsled dogodka — z gospodom amtmanom. Gospodu

vladnemu predsedniku moral se je poslati o njej posebni „bericht“ (poročilo).

Andrejeva ostala je na hodniku sama, klečeča z glavo sklonjeno k tlem. Dolgo je trajalo, predno se je spametovala in zbrala svoje misli. Naposled je razumela, da za njo ni soveta; težko vzdihaje in solzé otirajoč si s predpasnikom, šla je navzdol po stopnjicah in stopila na ulico. Breme bolesti tlačilo jo je k zemlji, blesk solnčne svetlobe jo je palil v oči, v glavi se ji je vrtelo, in opotekala se je kakor pijana. Morala si je potoma nekolikokrat odpočiti, predno se je privlekla domú. In odslej jo je nekaka znotranja bolezen jela razjedati v notranjosti. K Ignacu privezala se je še toliko strastneje, kolikor bolj se je bližal čas, v katerem bi ga imela izgubiti. Toda v ostalem duša ji je bila omedlela, pobita. Njeno prejšnje veselje do dela umaknilo se je nekakemu

apatičnemu čustvu malomarnosti za vse, kar jo je obkoljevalo; v kočici in okolu kočice bili so čedalje razločnejše videti sledovi zanemarjenosti. Za koga bi imela delati, ako ji hoté na stara leta odvzeti to, kar jo je še vezalo na življenje, njenega uboževanega Ignacija? Pamet se ji je zmešala. V njenem srcu jelo se je buditi nekako gluho sovrašтво do vseh ljudij, celó tistih, ki so se ji bližali z najboljšo voljo potolažiti jo. Celó na duhovnike čutila je v srcu nekako pregrešno jezo, katero si je zamán trudila pregnati z verskimi dokazi. Njena zunanja postava bila je zvesto ogledalo znotranjega stanú njene duše. Postava Andrejeve se je sklonila, postala žolta, vlasje so ji osiveli, oči pridobile nekak bedast izraz, in na obrazu pokazovala se je nekaka nezdrava rudečica.

D o p i s i.

Izmed ogerskih Rusov, 22. septembra. Naše jedino glasilo mesečni „Листокъ“ (Listok) objavlja v 17. številki t. l. na čelu lista, kako se ravna s pol milijonim ruskim narodom na Ogerskem v srednjih šolah. Ko je imel katehet pred mladino ogersko-rusko propoved v ruskem jeziku, stopi 16. junija t. l. učitelj Ludvik Bodragi med propovedjo, pred svetim opravilom liturgije, pretrže zakonoučitelju besedo ter pozove mladino, da bi se oddaljila v sobo, kjer se propoveduje po madjarski. „Ne mislimo, da bi se našel blagorazumen človek, kateri bi ne obsodil takega postopanja: kajti tu je razžaljen ne samo ves ogro-ruski narod v svojem njemu od Boga danem pravu: rabljenju rodnega jezika; ampak razžaljena je tudi grško-katoliška cerkev v svobodnem izvrševanju božjega opravila: propovedanja božje besede, razžaljena je mladina in svečenik . . .

Svečenik se je pritožil, in nadejati se je bilo, da ne samo uprava škofije Mukačevske, ampak da tudi ministerstvo poda zadoščenje razžaljenemu narodu, cerkvi, svečeniku. Ali ministerstvo je stvar rešilo takó, češ, da katehet je kriv in da se mora odstraniti, in da zakon božji in propovedi je treba držati po madjarski. Tako rešitev smo dobili mi, je dobil naš, svoji domovini vsekdar verni, svoji patrijotiški dolžnosti (davek, krvi in imetja) vsekdar točno s samozatajevanjem spolnjojoči ogro-ruski narod! Škofijska uprava pa je pozvana, da bi potrdila ministersko razsodbo! Ali nam ne prihajajo na misel besede basni: „*cur mihi, inquit, turbulentam fecisti aquam?*“ Taka razsodba dela na to, da bi ogro-ruski narod ne prouspeval že tudi v verskih rečeh, da bi zabil tudi verske resnice, da bi propadel tudi npravstveno, — ne more pa uspevati duhovno, ako mu začnejo pridigati na nerazumljivem njemu jeziku, ali, ako začnejo duhovni očetje ž njim občevati posredstvom tolmača.

Sami madjarski listi in celo vladni listi so neoporečno dokazovali, da je neobhodno potrebno božji zakon in božjo besedo propovedovati mladini v ruskem jeziku v Ungvaru, in da je treba zavriniti razžaljivo postopanje učitelja Bodragija. Mi pa s svoje strani objavljamo: da, ako bodo nas i na dalje žalili takim načinom o naših najsvetejših čustvih, bomo mi, po danem vsakemu veroizpovedanju pravu, sami skrbeli za obučenje naše mladine zakona božjega na rodnem jeziku; pri nas v Užgorodu je dovolj učenih svečnikov, kateri morejo biti zakonoučitelji; ali pa pojdemo s pritožbo naravnost k Njega Veličestvu cesarju, kateri bo umel zaščititi proti samovolji svoj verni ogro-ruski narod. Tako uredništvo „Listka“, kateri kaže, da se je boriti ogerskim Rusom do skrajne mere proti madjarskemu šovinizmu.

Franc Deak je bil vendar modrejši; on, kakor ponatiskuje „Listok“ njegove misli, je tako-le sodil: „Vsaka narodnost, najsibode tudi nepolitiška narodnost, na vsak slučaj ima pravo na to, da bi ji bil dan sposob otroke svoje vzgojevati, izobraževati. Naj si bode v državi tudi 300 gimnazij, bodi jih toliko, da bi na vsakih 6 milj prišla jedna: ako na kaki deželni gimnaziji se mladina ne uči v tem ali vsaj z večine v tem jeziku, kateri je temu kraju narodni jezik, tedaj bo brez dvombe težavno preuspevanje izobraževanja.

Spominjajmo samo sebe, koliko težave nam je prizadevalo v mladosti, ko se je bilo treba učiti jeden tuj, jeden mrtev jezik, in poglejmo, koliko je olajšano učenje naši mladini s tem, da se uči v madjarskem jeziku. Podobno pa je glede jezika vseh ostalih narodnostij. Ko bi se otroci, ki ne znajo in ne morejo znati madjarščine, silili učiti se v madjarskem jeziku na gimnazijah, mladina bi ne prouspevala, roditelji bi brezuspešno trtili denar in otroci bi izgubljali čas brezpotrebno.

V obče, ako želimo mi prikloniti narodnosti, ni pot k temu, da bi jih madjarizovali vsakakor, ampak ta, da bi jih silili ljubiti ogerške odnošaje. Kajti jedno iz dvojih čisto stoji pred menoj: želeti iztrebiti jih, bilo bi i tedaj še brezbožno barbarstvo, ko bi ne bile toliko številne, da jih ni moči uničiti. Ni v našem interesu spreobračati jih v naše sovražnike. V podobnem položaju so tudi te narodnosti.

Ako bi one mogle napraviti veliko nacijo, jaz bi jih umel, možno, da je k temu obrneno stremenje; no pri evropskih političkih odnošajih je to nemožno. — Obema stranema je torej potrebno, stremeti, da bi skupno in poleg živeli v kar možno najboljšem soglasju*

Kaka razlika med temi besedami madjarskega politika-modrijana in pa dejstvom sedanjih šovinistov madjarskih!

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

10.000 glđ. „Slov. Narod“ priporoča deželnemu zboru kranjskemu, naj bi privolil 10.000 glđ. za šolske knjige; potem bi utegnila Slovence podpirati tudi vlada na to stran. Z vladnim sporazumljenjem naj bi se ustanovil pri deželnem odboru poseben odbor šolnikov, ki bi upravljal ta fond, a ob enem presojal, katere knjige bi se zalagale iz tega fonda, in katere podpirale, ako jih izdā privaten založnik. S tem bi se zboljšale slovenske učne knjige.

Mestna hranilnica Ljubljanska se je slovesno otvorila 1. oktobra t. l. Pred sedmimi leti je bil sklenil občinski svet Ljubljanski ustanoviti hranilnico; ali do izvršbe tega sklepa je bilo daleč, kajti delale so se tudi tu razne zapreke. Ta zavod je silno važen v narodnogospodarskem, moralnem, pa tudi narodnem pogledu. Hranilnica, kakor se je nadejati, zadobi največje zaupanje med vsemi stanovi, ker mesto Ljubljansko jamči s svojim imetjem za vse vloge, to je za ves kapital, ki ga vlagajo stranke v mestno hranilnico. Narod se priuči hraniti svoje privarčene vsote in vsotice v domačem zavodu, ter polagoma preneha podpirati hranilnice, ki so v tujih rokah, in katere odločujejo vsako leto velike vsote za tuje zavode in podpore. Hranilnice so na Slovenskem tujčevalke onih slojev, od katerih dobivajo denar v varstvo, in je bila velika nesreča, da so Slovenci začeli tako pozno misliti na ustanovitev lastnih denarnih zavodov. Toliko večje zasluge imajo oni, ki niso stvari odlašali, temveč premagovali raznovrstne zavire, da so vsaj v Ljubljani dosegli plemenit namen.

Hranilnico je otvoril upravnega odbora predsednik g. F. Souvan z besedami: „Z zdinjenimi močmi.“ Za sedaj ima zavod dva uradnika: blagajnik je g. Endlicher, kontrolor pa g. A. Trstenjak. 1. dan je bilo izdanih 105 vložnih knjižic, kar je dobro znamenje. Opomnimo še, da je mestna občina Ljubljanska po § 2 pravil hranilničnih položila za hranilnico posebno kavcijo v znesku 20.000 glđ. v oblicacijah.

Deželni zbori, razun že zaključenega dalmatinskega, se otvorijo danes, 10. okt. Tu in tam pride nekaj novih močij v te zastope. Te bodo skušale oživiti nekoliko mlačno življenje deželnih zastopov; vendar premagujejo povsod stari življi, stare stranke; Slovanom neugodne večine bodo še odločevale in sklepale prvim neugodne zakone. Poljaki bodo še pristranski prezirali interese ruskega naroda v Galiciji; Nemci istotakó na Moravskem, Šlezkem interese češkega naroda, na Štirskem, Koroškem pa slovenskega naroda. V Istri in Trstu bodo brezozirno teptali pravice slovenskega in srbohrvatskega naroda. V Gorici pa bo v najugodnejšem slučaju vse pri starem, če

ne ukrene italj stranka še posebe kaj neugodnega za Slovence. Nadejati se je kake veselejše izjave od nekaj novih, čilejših močij iz kranjskega deželnega zbora. Na Kranjskem in Goriškem pa bi napravili neki življi radi razpor v lastnem taboru; če pride do tega, bo konačna škoda največa tam, odkoder bo prihajal razpor. Nadejajmo se, da premaga modrost nad zaslepljeno strastjo.

Zaprti petardisti. Ob vsaki priliki, ko je bilo izkazovati zvestobo nasproti najvišemu cesarskemu domu Habsburžanov, torej ob rojstvu ali godu cesarjevem, ob odkritju spomenikov, ob raznih lojalnih slavnostih, pokale so na raznih krajih v Trstu petarde. Godilo se je to tudi ob belem dnevu, in tu pa tam so bili vsled tega tudi ljudje ranjeni in ponesrečeni, da zamolčimo posledice izvirajoče iz prestrašenja. Ali nikdar niso prišli na sled izdajalcem domovine. Pač pa je bilo čitati po poluradnih listih, vselej dan po vrženih petardah, da so bile le „otročarije“. Naposled so začeli na najvišem mestu dajati takim otročarijam drug pomen, in najnovejši nasledek tega je, da so zasačili nekoliko doslej skritih petardistov v Trstu, ki ima neizmerno srečo, da ga vedno zagovarjajo kot lojalno mesto. Dne 24. sept. so zaprli v Trstu Domenika Sacco italijanskega podanika, 25. sept. pa dijaka trgovinske akademije Atilja Clementini iz Trsta, zatem trgovskega pomočnika Joppi-ja iz Vidma (Udine), naposled pa Alfijerja Rascovich-a, sina predsednika ital. delavskega društva in slovanskega odločnega nasprotnika v Trstu. 26. sept. je bil zaprt Camillo de Franceschi, sin poznanega istrskega zgodovinarja iz Gologorice Karola de Franceschi-ja, katero je on prekrstil v Moncalvo. Sodnija stvar sedaj preiskuje, a „Naša Sloga“ pravi, da je razvidno iz tega, kakó se goji v istrsko-italijanski mladini avstrijsko domoljubje.

Stari Slovani na Kranjskem. Muzejsko društvo v Ljubljani je novejši čas jako marljivo, ima pa tudi med svojimi člani veččake. Muzejski kustos g. Alfonz Müllner je predaval o novejših starinskih najdbah na Kranjskem, ki so se izkopale pri polaganju cevij za novi Ljubljanski vodovod, na Vačah in Igu. G. Müllner misli, da nekdanja Emona ni bila na mestu sedanje Ljubljane, ampak na Igu. Na mestu Ljubljane da je stala trdnjava, „Aquilina“, ki je zapirala dolino. Posebno znamenite so najdbe na Vačah. Tu je mogila, ki kaže dve plasti, v gorenjo so se pokopavali mrlič, v doljeni pa je bilo 6 zdroljenih, s ploščami pokritih šaric, z ostanki sežganih mrličev. G. Müllner trdi, da ljudje, katerih ostanki so se našli v doljeni plasti, so bili Slovani, ter dokazuje to s pomočjo bizantinskih pisateljev, o katerih je tudi izrekel svoje mnenje. Taki nazori bi se vjemali z dokazi, ki se izsledovateljem kopičijo na Moravskem; nadejamo

se, da g. Müllner priobči obširniji spis, ki bo dokazoval obširneše to, kar je predaval v muzejskem društvu.

b) Ostali slovanski svet.

Velegrad na Moravskem. Stari, častitljivi Velegrad, kjer sta delovala sveta apostola Ciril in Metod, izroči se, kakor poročajo češkoslovanski listi in „Parlamentär“, očetom jezuitom. Prvotno so delovali na tem posvečenem mestu slovanski črni redovniki; potem so dobili Velegrad cistercijenzi. Za cesarja Josipa II. se je izročil svetskimi svečnikom. Sedaj bodo gospodovali tukaj jezuiti. Cerkev velegrajska je takó stara, da je jeden del še izza dobe sv. Cirila in Metoda, kakor dokazujeta stavbarja Mercse in Bergman. Da so bili na Velegradu najprej črni redovniki, je dokazal v najnovejši čas preiskovalec Stoček zgodovinsko in po virih. Češki list „Mělničan“ pravi o tem, da Olomuški nadškof Fürstenberg se je bavil že dolgo s to mislijo, izročiti Velegrad jezuitom. Takó je premestil proti samemu grofu Taaffeju velegrajskega dekana P. Jos. Vykidala v jedno največjih župnij moravskih v Cholinu, katera je imela po obetvi grofa Taaffeja pripasti državnemu poslancu P. Ig. Wurm-u. Velegrajske dekanije ne bo več, a nadškofijstvo Olomuško uvede tam red jezuitov. Mesta je tam dosti, kajti bivši samostan, v katerem se nahaja dekanija, je jako razsežen in dobro ohranjen. — Kake spomine vzbuja v narodu moravskem ta novi čin naše hierarhije! Pred 30 leti bile so svetinje velegrajske naravnost do cela pozabljene kakor od naroda, takó tudi od duhovenstva. Še le proti koncu petdesetih let na spodbudo nekaterih domoljubnih duhovnikov moravskih, med njimi na prednjem mestu P. Ig. Wurm iz Brna in P. Jos. Vykidal, tedanji kapelan v Kunovicah (nedaleč od Velegrada) je začel narod moravski zopet obračati oči k mestu, s katerega sta sv. slovanska apostola Ciril in Metod razširjala krščanstvo na Moravi in v Čedah, in je počel gromadno potovati na Velegrad. Prvo romanje velegrajsko je bilo l. 1858 z Brnenskih Klobouk, in P. Wurm in njegov brat Jos. Wurm sta vedla pobožni narod na mesto zašle slave moravske, in P. Vykidal je imel v cerkvi velegrajski krasen, domoljubnim duhom navdahnjeni govor, v katerem je slikal velikost in slavo države velikomoravske, pomen sv. apostolov Cirila in Metoda, nju preganjanje od nemških škofov itd. Od te dobe je bil Velegrad naglo cilj tisoč in tisoč romarjev. A takoj v početku ni ne hierarhija, ne vlada videla posebno rada takega romanja, in so se stavljale razne zavire, ker romanje je obujevalo v narodu zgodovinske in cirilometodijske spomine in domoljubje! Ali narod in domoljubno duhovenstvo moravsko sta premagala vse zadržke, in Velegrad je postal narodu moravskemu zopet sveto mesto, h kateremu roma vsako leto tisočero potnikov, da bi v cirilometodijskih spominih bivali na mestu slave velikomoravske, od koder se je razlila zarja prosvete in učenje ljubezni po vseh zemljah slovanskih. — Hierarhija, ki ne more ustaviti tega gibanja, in ki vidi, da na Moravi v duhovenstvu in narodu se vedno bolj oživlja gibanje cirilometodijsko, čegar pomen je ravno takó malo ljub našim sedanjim vrhovnim pastirjem, kakor je bila malo všeč njih prednikom pred 1000 leti samostalna cerkev cirilometodijska v Čedah in na Moravi, ta hierarhija je prišla na misel, zlomiti temu gibanju ost, o kateri menijo, da je obrnena proti Rimu. In zato se ima sveti Velegrad iztrgati iz rok domoljubnega duhovenstva moravskega in izročiti se jezuitom, kateri neki postavijo slovanska, sveta apostola Cirila in Metoda pri pobožnem

narodu moravskem v pravo „svetlo latinsko“, kateri iz Velegrada učinijo zopet to, kar je bil za šestdesetih let — pozabljen samostan, h kateremu ima narod moravski gojiti bivšo mlačnost, ali vsaj navadno romarsko mesto, kakoršnih je na stotine. Ali se posreči ta načrt?*

Graško vseučilišče je šelo v prešlem poletnem tečaju 1311 slušateljev, in sicer: 112 bogoslovcev, 504 pravoslovcev, 540 medicinev, 67 modroslovcev in 88 farmaceutov. Kakor se vidi s tega in z Dunajskega vseučilišča se število modroslovcev silno krči, v tem ko raste število juristov in medicinev.

Dr. Rački, bivši predsednik jugoslovanske akademije, odlikovan je za zasluge v znanstvu in književnosti z redom sv. Save prve stopinje.

Nemški zastopniki na Češkem ne stopijo tudi letos v deželni zbor. Pogajanje, katero je bil zopet sprožil knez Schönburg, ni zopet imelo nikakega uspeha; izgovarjajo se, češ, da ne Čehi, ne vlada nočejo ničesar privoliti gledé na zahteve, katere so bili Nemci stavili ob svojem izstopu iz češkega deželnega zbora; potem pa, ker nečejo, da bi se izvršilo češko koronanje, in ker grof Taaffe ni ustregel nemškimi zastopnikom s tem, da bi se bil izjavil, kakó misli on o tem koronanju. No, češkim Nemcem raste pogum, ker imajo zunanjo moralno podporo na svoji strani. Sicer je s pravega češkega in avstrijskega stališča prav, da se češki Nemci nočejo sporazumeti; kajti staročeška stranka se pogaja vedno le v interesu sedanjega češkega kraljestva, v tem ko spada pogajanje pred forum vsega češkega naroda, torej v državni zbor, kjer je razsoditi v imenu vsega češkega naroda, jednako, kakor zahtevajo Nemci, da češki Nemci delajo v interesu skupnega avstrijskega nemštva. Bati pa se je, da, ko bi zaukazavala samo staročeška stranka, bi ona naposled se udajala in udajala glede na delitev sodnij itd., da bi de facto Nemci dosegli razdelitev češkega kraljestva, ne da bi se stvari zboljšale na Moravskem in Šlezkem. Zato je dobro, da rasejo in se krepé tudi druge stranke v češkem narodu, in da te čujejo, kjer je nevarnost od staročeške stranke, katera dela čim dalje večje napake. Pozabiti ni, da v češkem narodu so še druge stranke čuvarice, nego pa samo Staročehi in Mladočehi, in to je velika tolažba.

Dvojno učno načelo. Šolski strokovnjak govori v naučni prilogi lista „N. F. P.“ od 4. okt. t. l. o slabem napredku, ki ga kažejo nemški učenci na avstrijskih gimnazijah. Med raznimi razlogi nepovoljnih uspehov našteva on tudi nemški jezik, torej materinščino dijakov, katere ima on pred očmi. On pritrjuje mnenju onih, ki zahtevajo, da mora biti učenec trden poprej v nemškem stavkoslovju, nego pride do latinskih vaj. Potem pravi: „Nezadostno znanje nemščine (materne jezika) je v obče pripoznano kot največa zavira, učiti se drugega jezika. Zategadel skušajo stvar zboljšati po raznih reformah... Zato pridejo morda tudi kmalu do spoznanja, da je izdatniše gojenje nemščine (materne jezika) v viših razredih osnovne (ljudske) šole za učence, ki hočejo prestopiti na srednjo ali kake obrtne šole, največega pomena.“ Potem da bi bil tudi pouk iz latinščine in grščine uspešniši.

Tu se torej izražajo in povdarjajo načela, katerim bijejo v obraz teoretiški najbolj v istem listu, kjer se povdarjajo ta načela, potem v parlamentih in dejanski po raznih šolah. Tu je govor samo o nemških učencih, in kar velja za te učence, velja tudi za učence vseh drugih narodnostij. Tu navedeni šolnik vidi nevspehe

latinščine in grščine v tem, da nemški učenci ne poznajo dovolj materinščine. To trdi o učencih, ki so že vsaj deset let stari, in ki prehajajo in so že na srednjih šolah, oziroma gimnazijah.

Ako pa napreduje slabo nemški učenec v latinskem in grškem jeziku zastran slabega znanja maternega jezika, kaj bi rekel isti šolnik o tem, da se n. pr. slovenski učenec poučuje v latinščini v nematnem, v nemškem, še za nemškega gimnazijalca v 1. letu pretežavnem jeziku? Kaj bi rekel o tem, da slovenske deček mora še le misliti ali iskati slovar za nemške besede, da bi razumel nemški stavek, ki ga ima prevesti na latinski jezik? Slovenski gimnazijalec mora zunaj Kranjskega do današnjega dne na podstavi slabo razumljenega nemškega stavka napravljati prevod na latinski jezik. Potem naj slovenski gimnazijalec napreduje!

A še temnejša je druga stran pouka ravno na Slovenskem. Po več pokrajinah se morajo otroci učiti po nemški, bolj nego slovenski, in predno znajo slovenski. S tem ubijajo sposobnost k mišljenju že pri začetku, in celó germanizatorji sami delujejo sebi nasproti, ako zahtevajo učenje nemščine na osnovnih šolah, predno se slovenski otrok nauči misliti in govoriti povoljno v slovenskem jeziku. Ako ne napreduje latinščina zastran slabo podkovanih učencev gledé na materinščino, je dosledna resnica tudi ta, da slovenski otroci ne morejo napredovati v nemščini na podstavi neznanja maternega jezika. Ako je barbarstvo nemške otroke poučevati v latinščini, predno znajo nemščino, je podvojeno barbarstvo v poučevanju latinščine slovenskih otrok s pomočjo slabo razumljenega nemškega jezika, in še večje barbarstvo, takoj od začetka mučiti slovanske otroke s pomočjo tujega jezika, naj si bode ta jezik nemški, italijanski ali madjarski. A vsi ti jeziki se vsiljujejo slovanskim otrokom, predno poznajo dobro svoj materni jezik, v zmislu, kakor je potreben pri prevajanju iz jednega jezika v drug jezik. Slovenske zastopnike pa konečno opozarjamo tudi na navedeno izjavo nemškega šolskega strokovnjaka, sosebno za slučaj, ko bi hoteli zopet še le skušati, ali se obnese gimnazijski pouk na podstavi materinščine. In ko bi se še nadalje ubotavljali uvesti paralelke tam, kjer jih za slovanske gimnazijalce še ni.

Novo semenišče duhovno grško-katoliškega obreda so otvorili v Levovu, kamor je došel za to priliko tudi minister nauka in bogočastja pl. Gauč. Ta se je obrnil proti odgojencem, katere je spodbujal zvesto služiti grško-katoliški cerkvi in vladajoči dinastiji, in morejo vsekdar nadejati se pomoči in podpore vlade. Metropolit Silvester je rekel med drugim: „Danes je posvečen cvetnik, v katerem naj se izobražajo in odgujejo vojaki Kristove cerkve, vodje ruskega naroda in apostoli vzajemne ljubezni in občega miru, t. j. duhovni pastirji. Duhovno pastirstvo — kakor se izražajo sveti očetje, in med njimi sv. Grigorij Nazianzenski — je *ars artium*, to je umetnost umetnosti . . .“

Ministerstvo prosvete je izdalo naredbo vsem deželnim šolskim oblastim, v katerem zaukazuje izvršiti statistički popis narodnih šol, in sicer do 30. aprila 1890. Med 30 vprašanji, na katere je odgovarjati, je tudi ta, da se zapiše „znanje jeziku“, ki ga govoré šolski otroci. Vsled tega odpade odgovor, kateri da je materni ali občevalni jezik.

Vezenja slovaška (štikana dela) je priredil slikar g. Pavel Sochán v Pragi v prostorih obrtnega muzeja.

Na vseh potih po Slovaškem je zbiral jako karakteristična dela domača, izvirne umetnosti, in je s tem, kakor pristavlja „Zlata Praha“ pridobil si veliko zaslug ne samo za razširjenje znamenitostij o kulturnem življenju slovaškega naroda, ampak je vrlo prispel k dopolnjenju dejanj prstonarodne umetnosti v obče. Sočan je izdal v lastni založbi „*Vzory slovenských ľudových výšiviek*“. Napravil je 30 fotografij slovaškega narodnega vezenja, katere je priporočati zlasti dekliskim šolam in muzejem. Nadejati se je, da se bodo naročali na taka izborna dela slovanske umetnosti tudi po Slovenskem.

Krajevne slike s Štirskega, Kranjskega, Reke in Primorskega razstavi to zimo v Pragi krajevni slikar g. Karol Liebscher, ki se je dalje časa mudil s proučevanjem teh dežel. On ima tudi posebno šolo v svoji delavnici, katero letos otvori 15. okt.

Kraljica Natalija je prišla po mnogih zaprekah in odlogih v Belgrad, kjer jo je narod sprejel z velikim oduševljenjem. Iz najodličniših družin ji je šlo naproti na stotine gospej in gospodičin ter so jo obsipale s cveticami. Veliko tisoč ljudij je stalo po ulicah, koder se je peljala na vozu, od zasebnika ji poslanem, na preprosti zasebni dom svoje prijateljice. Ker ni hotela sprejeti uslovij, kakoršne je narekoval po regentstvu bivši kralj Milan, tudi ni bila oficijalno sprejeta, in dvor (konak) mimo katerega se je peljala, bil je to pot prvokrat zaprt. Milan ji je potem še posebe huda in nečastna uslovja določeval gledé na to, da bi smela videti in občevati s sinom svojim, kraljem Aleksandrom. Ali ona je odločno zavrnila taka uslovja, in ne vé se še, kako se razreši vozel tega vprašanja. Med tem je odpotoval Milan v Švico. Največi greh vidijo pri Nataliji v tem, da pozna činitelje, kateri delujejo na srečo srbskega naroda, in da izraža svoje simpatije oni politiki, ki bi Srbijo rešili iz neugodnega stanja, v katero so jo spravili poprej bivši vladar in njegove neslovanske vlade. Še nemški nacionalci pripoznavajo, da proti sedanji Srbiji ščuvajo židovski listi najboljše zaradi tega, ker se Židom ne godi več takó dobro, kakor za Milanovega vladarstva. Da je pred vsem tudi madjarska politika proti preobratu v Srbiji, razume se samo po sebi. Madjari bi radi gospodovali in gospodarili v Srbiji ter strahovali kakor nemadjarske narode doma. A vidi se, da še sami sebe neznajo vladati, ko gazijo vedno bolj proti propadu moralno in ekonomski.

Skupština, ki je na novo izbrana, šteje sedaj 102 radikalca in 15 liberalcev, otvori se 13. okt. Prejšnja takó imenovana naprednjaška stranka, ki se je bratila z Židi, ki je delala dolgove in uganjala neslovansko politiko, propadla je popolnoma. Radikalna stranka v Srbiji ima v širšem narodu, na kmetih svojo oporo; nova srbska ustava pa je taka, da kmetov ne izpodmaknejo več popolnoma, kakor se je godilo doslej. Ali ni največa neprikladnost, da kraljevina, ki sloni povsem na kmetijstvu, ni imela kmečkih zastopnikov v skupščini?

Car Aleksander III. pride danes ali te dni v Berlin. V tem ko je šel minister zunanjih del, pl. Giers, nekaj tednov na odpust v notranjo Rusijo, bodo v Berlinu s carjem ruski minister carske hiše, grof Voroncov Daškov, glavnega stana poveljnik, generalni pobočnik Richter, načelnik vojaške pisarnice, grof Osujev, in njegov pristav, bar. Budberg. Nemške novine so vedno kazale, kakor da večkrat napovedani in odloženi obisk carja Aleksandra v Berlinu ne bo imel političkega pomena. Bomo videli, kakó bodo pisale pa odslej. Kaže se, da

bi Nemčija vendar rada sporazumela se z Rusijo, seveda na škodo Slovanstva. Vsi diplomatiški ukrepi in koraki velikonemške politike imajo tako smer, a nobeni diplomaciji se menda še ni boljše godilo, nego nemški; kajti ona je vse takó napeljala, da delajo drugi narodi, druge države v interesu Velikonemčije. V obče priznavajo, da knez Bismark peha druge naprej v velikonemškem interesu, doma pa svetu razgláša, da njemu je Bolgarija itd. Hekuba.

Cesar Viljem II. pojde na svatbo v Atene, od tod pa v Carigrad, kjer se bo mudil kakih 8 dnij. Že zdavna so govorili, da zapadne države hočejo Turčijo pridobiti in jo pridružiti srednjeevropski zvezi. Vsled tega, da ji hočejo celó dolgove poplačevati, zlasti nasproti Rusiji. Morda da tudi vsled tega raste pogum onim, ki sedaj že odločno zahtevajo, da bi se pripoznal Koburžan Ferdinand v Bolgariji. „Fremdenblatt“ je bil priobčil v tem zmislu članek in ž njim provzročil veliko hrupa po vsej Evropi. Vse kaže na to, da se srednjeevropske oblasti hočejo pripraviti ze vse slučaje; Nemčija kar hlastno seza po vedno novih zaveznikih in prijateljih, in če se ji ne posreči zavleči še sedanje razmerje, najdbe ob trenutku, ko bo menila, da je vse pripravljeno in v redu, povod za sproženje ali za početek vojne, velikanske svetovne vojne, katere nas reši Bog. Kakor se vidi, ima Berlin v rokah mir in vojno; zato se najbolj giblje, ker ima pred seboj in pred svetovno zgodovino največo odgovornost za nadaljnje razvijanje stvari v Evropi. Zato pa tudi Evropa opazuje vsak korak Nemčije, in tudi potovanju cesarja Viljema k sultanu v Carigrad pripisuje velik pomen.

Črna Gora. Knez Nikola se je podvizal, da bi v prvi mah pomagal Črnogorcem, kateri stradajo od gladu. V Odesi je kupljeno 50.000 metriških centov turšice (koruze) na račun Črne Gore, in 10.000 centov koruze je poklonil jeden od ruskih velikašev, da se razdeli med uboge v Črni Gori. Črna Gora je izplačala „Länderbanki“ 800.000 gld. Ta je bil jedini dolg knježevine Črne Gore.

KNJIŽEVNOST.

Ilustrovani národní Koledar za navadno leto 1890. Leto II. Uredil, izdal in založil Dragotin Hribar, Tiskala „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani, 1889, 4, 97 str. Cena 45 kr., po pošti 55 kr. Ta koledar obseza poleg katoliških krstnih imen vspeoredno tudi slovanska imena ter zabelezuje imenitne dogodke, sosebno take, ki se tičejo slovenske in slovanske obče, kulturne in književne zgodovine. Poleg vsebine navadnih koledarjev našteva tudi vsa najimenitnija deželna, cerkvena in državna oblastva v vojvodinji Kranjski. Zabavni del obseza životopise: Josip Juraj Strossmajer, Matej Cigale, A. M. Slomšek, Drag Rudež, slike teh mož in zajedno s sliko Vodnikovega spomenika v Ljubljani, potem popis božje poti na Dobrovi, Jelinekovo sliko: V noči Rusalk, in razgled po svetu: Sokolova 25letnica, Vodnikova slavnost v Ljubljani, Slovenska zmaga v Velikovci, dogodki v Srbiji itd. itd. Kakor popisi in vse snovi, je tudi ves Koledar

spretno sestavljen in ličen po zunanji obliki, a zajedno nizke cene. Zasluži dejanski ime narodnega koledarja, in da se obilo razširi po slovenski domovini.

Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda. III. zvezek. Izdalo in založilo vodstvo. Tiskala „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani 1889, 8, 40 str.

Narodne pesmi Koroških Slovencev. Zbral in na svetlo dal J. Scheinigg, c. kr. gimn. prof. v Celovci. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg v Ljubljani 1889, in 8, 466 str. Tu je, kakor poročajo, kritiško urejena zbirka 1041 daljših in krajših narodnih pesmij Koroških Slovencev. „Lj. Zv.“ pravi: „Slovenci! pokazite se zahvalni g. izdajatelju in povrnite mu veliki trud njegov s tem, da si omislite to prekrasno knjigo, *Historya Slowian* przed sadem w Berlinie. Odbitka z Historyi polskiej. Kraków. 21 str.

Kurs graždanskago prava (Kurs graždanskago prava. II. del. Spisal K. P. Pobedonoscev, prokuror sv. Sinoda. Tretje izdanje. Knjigo poštevá ne samo rusko, ampak tudi inostransko zakonodavstvo ter je važno zlasti za vsakega jurista.

Russisch - deutsches Sprachbuch. Pod tem naslovom je začel izdajati o. dr. Nikolaj Dimitrijevič, pravoslavni vojni kapelan v Levovu večje delo, z namenom, da bi služilo častnikom avstrijske vojske. Knjiga je razdeljena na 4 dele, namreč: bukvar, (Abc) gramatiko, čitanko in slovar. „Červ. Rusja piše o „bukvarju“ ki je že izšel: Ta del obseza 23 tiskovnih pol in izzivlja povoljno priznanje svojemu avtorju. Sestavljen je po vseh pravilih pedagogike, preskrbljen z osnovnim in pristopnim pojasnenjem veliko-ruskega izgovora, obilnim številom zgledov naglasi — v obče obseza vse, kar je prikladno poslužiti naglemu in lahkem izučanju jezika. Delo o. Dimitrijeviča je drago ne samo za Nemce, ampak more napraviti veliko uslugo vsakemu, želečemu se naučiti literaturnega ruskega jezika, in umečemu vsaj nekoliko nemški jezik. Prvi del stoji 1 gld. 20 kr. Dobiti je možno knjigo pri avtorju (Levov ul. Zamojskega št. 11) in v knjigarni „Stavropigijskega instituta (v Levovu) Vojaški krogi so sprejeli knjigo z vsem priznanjem. Knjiga je jedina svoje vrste.

Ijecnunumbo. (Pjesništvo). Djela Matije Bana. U Beogradu. Kraljevska srpska državna štamparija 1889. Ta knjiga obseza dve drami: Takovski Ustanak i Uskrs Srpska države.

Popravki.

V 16. št. „Slov. Sveta“. Str. 263 na levi 17. vrsta od zdalej čitaj: cap. LXXVIII. epist. 34), do cesarice Konstancije.

V 18. št. „Slov. Sveta“. Str. 290 na levi 11. vrsta zgorej: v katere se . . . ; ondi 18. vrsta zgorej: časa nam. česa; ondi desna 5. vrsta zgorej; v Rusiji per horeskujejo načel za ustave iste . . . ; str. 291 leva 1. vrsta zgorej: in krivo boriti se . . nam. in treba; ondi 4. vrsta zgorej: narodi del nam. narodni del; str. 292 desna 7. vrsta zgorej: ko so za goli nam. ko so goli; str. 293 leva 1. vrsta zdolej: se mora razumeti kot gol . . ; str. 296 desna 10. vrsta zgorej: glede na posledice nam. na posledice; str. 298 3. vrsta zdolej: den Tross nam. Trost; str. 301 leva 7. vrsta zdolej: slovenskemu nam. slovanskemu.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.